

BUDAPESTI CORVINUS EGYETEM
VÁLLALATGAZDASÁGTAN INTÉZET
VERSENYKÉPESSÉG KUTATÓ KÖZPONT

Balaton Károly:

AZ EU-CSATLAKOZÁSSAL KAPCSOLATOS
VÁLLALATI VÁRAKOZÁSOK

VERSENYBEN A VILÁGGAL 2004 – 2006
GAZDASÁGI VERSENYKÉPESSÉGÜNK VÁLLALATI
NÉZŐPONTBÓL CÍMŰ KUTATÁS

8. sz.

MŰHELYTANULMÁNY

VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁSOK MŰHELYTANULMÁNY-SOROZAT

http://www.uni-corvinus.hu/vallgazd/kutatas/versenykepessseg_main.html

www.competitiveness.hu

versenykepessseg@uni-corvinus.hu

T: 482 5903 Fax: 482 5859

**Balaton Károly: Az EU-csatlakozással kapcsolatos vállalati várakozások című tanulmánya –
A VERSENYKÉPESSÉG KUTATÁSOK MŰHELYTANULMÁNY-SOROZAT**

8. sz. kötete

Az adatok számítógépes feldolgozását végezte: Hortoványi Lilla

2005. július

**A tanulmány szakmai tartalma a forrás megjelölésével és a hivatkozási szokások betartásával
felhasználható és hivatkozható.**

Tartalom

1. BEVEZETÉS.....	5
2. AZ EURÓPAI UNIÓHOZ VALÓ CSATLAKOZÁS MIATT ÉRZÉKELT BIZONYTALANSÁG A VÁLLALATOK VEZETŐINÉL.....	7
3. A VÁLLALAT EREDMÉNYES MŰKÖDÉSE SZEMPONTJÁBÓL HOGYAN ÉRTÉKELIK AZ EU-CSATLAKOZÁS MIATTI VÁLTOZÁSOKAT?	11
4. AZ EU-CSATLAKOZÁS HATÁSA A VÁLLALAT PÉNZÜGYI ÉS PIACI HELYZETÉRE	13
5. A VÁLLALAT GAZDÁLKODÁSI MUTATÓSZÁMAINAK JÖVŐBELI VÁRHATÓ ALAKULÁSA SZEMPONTJÁBÓL MILYEN SZEREPE TULAJDONÍTÁNAK AZ EU-HOZ VALÓ CSATLAKOZÁSNAK?.....	38
6. ÖSSZEFOGLALÁS.....	52

Összefoglaló

A tanulmány az EU-csatlakozással kapcsolatos vállalati felsővezetői várakozásokat elemzi a kérdőíves felmérés alapján. A válaszok a megkérdezett vállalatok elsősorban vezetőitől, továbbá a termelési/szolgáltatási és a pénzügyi vezetőktől származnak. Az adatok felvételére 2004. március – június hónapokban került sor.

A tanulmány az EU-csatlakozással kapcsolatban az alábbi várakozásokat vizsgálja:

- Az érzékelt bizonytalanság mértéke a csatlakozás időpontjában, összehasonlítva a három-négy évvel korábban érzékelt állapottal;
- A vállalat eredményes működése szempontjából hogyan értékelik az EU-csatlakozás miatti változásokat?
- A csatlakozás várható hatása a vállalat pénzügyi és piaci helyzetére;
- A gazdálkodási mutatószámok jövőbeli várható alakulása szempontjából milyen szerepet tulajdonítanak a vezetők az EU-csatlakozásnak?

Számos vállalat úgy tekint a csatlakozásra, mint ami lehetőséget ad az üzleti tevékenység kiterjesztésére. A válaszolók többsége egyetértett abban, hogy a csatlakozás után a verseny erősödni fog és további intézkedéseket kell tenni a magasan képzett munkaerő megtartására. A csatlakozás utáni időszakra való felkészülés nem tekinthető elsődleges stratégiai célnak a kérdőívet kitöltő vállalatok véleménye szerint. Ezt részben magyarázza az a tény, hogy a mintában szereplő vállalatok elsődlegesen a belföldi piacra orientáltak.

Abstract

The paper analyses expectations of company managers based on the questionnaire survey. Respondents were Chief Executive Officers, top managers in charge of production/services and of finance. Data were collected in March – June 2004.

The paper concentrates on expectations related to EU-accession in the following areas:

- Perceived level of uncertainty at the period of accession compared to perceptions three-four years before;
- How do executives evaluate the changes connected to EU-accession from the point of view of successful company activity?
- Influence of EU-accession on financial and marketing capabilities of the company.
- The role of accession from the point of view of its influence on future performance indicators.

Many companies regarded the accession as a possibility for expanding their business. Most of the respondents shared the view that after joining the Union competition would be increased and additional measures would be necessary to keep highly qualified work force. Preparation for the period after the accession could not be regarded as a primary strategic goal for the responding companies. This is partially explained by the fact that the sample includes companies mainly oriented toward the domestic market.

1. Bevezetés

A versenyképesség kutatás keretében végzett 2004. évi kérdőíves felmérés során az egyik célunk volt, hogy megismerjük a vállalatok várakozásait az EU-hoz való csatlakozással kapcsolatban. Az adatfelvételt 2004. március – június hónapokban végeztük, így a csatlakozás időszakában volt alkalomunk felmérni a várakozásokat. Kérdéseinket a vállalatok vezérigazgatóinak, valamint a termelési/szolgáltatási és pénzügyi vezetőinek tettük fel.

A kérdőívekben szereplő kérdések az EU-csatlakozással kapcsolatos várakozásokkal összefüggésben:

1. Milyen mértékű bizonytalanságot okoztak a vállalatnál az EU-csatlakozás miatti változások három-négy évvel ezelőtt, valamint napjainkban?
2. A vállalat eredményes működése szempontjából hogyan értékelik az EU-csatlakozás miatti változásokat?
3. Az EU-csatlakozás miképpen hat a vállalat pénzügyi és piaci helyzetére?
E kérdéskörön belül mind a vállalatok vezérigazgatóinak, mind a pénzügyi vezetőknek feltettünk kérdéseket. A kérdések egy része azonos volt a vezérigazgatóknál és a pénzügyi vezetőknél. Ezzel arra akartunk választ kapni, hogy mennyiben azonosan értékelik az EU-csatlakozással kapcsolatos változásokat a vállalatok különböző pozícióban lévő vezetői.
4. A vállalat gazdálkodási mutatószámainak jövőbeli várható alakulása szempontjából milyen szerepet tulajdonítanak az EU-hoz való csatlakozásnak?

A vállalati véleményeket megvizsgáltuk a vállalati jellemzők szerinti megoszlás alapján is. Az alábbi vállalati jellemzőket alkalmaztuk:

- vállalati méret létszám szerint,
- vállalati méret eszközérték szerint,
- vállalati méret nettó árbevétel szerint,
- export aránya a vállalati árbevételben,
- üzletágak száma (diverzifikáció mértéke),
- volt-e a vállalatnak állami tulajdonú elődje?
- többségi tulajdonos.

A vizsgálat során az egyes jellemzők szerint az alábbi kategóriákat alkalmaztuk:

Vállalati méret létszám szerint:

- 1 - 49 fő között: kisvállalat,
- 50 - 249 fő között: középvállalat,
- 250 fő felett: nagyvállalat.

Vállalati méret eszközérték szerint:

- 500 millió Ft alatt: kisvállalat,
- 500 millió Ft és 2,7 milliárd Ft között: középvállalat,
- 2,7 milliárd Ft felett: nagyvállalat.

Vállalati méret árbevétel szerint:

- 700 millió Ft/év alatt: kisvállalat,
- 700 millió Ft/év és 4 milliárd Ft/év között: középvállalat,
- 4 milliárd Ft/év felett: nagyvállalat.

Export aránya a vállalati árbevételben:

- 0 %: nincs export,
- 1 – 10 % között: nincs jelentős export,
- 11 – 25 % között: alacsony export,
- 26 – 50 % között: közepes export,
- 51 – 75 % között: jelentős export,
- 76 % felett: domináns export.

Üzletágak száma (diverzifikáció mértéke):

- egy: egy üzletágban tevékenykedő vállalat,
- kettő – három: diverzifikált vállalat,
- négyenél több: erősen diverzifikált vállalat.

Volt-e a vállalatnak állami státuszú jogelődje:

- igen,
- nem.

Többségi tulajdonos:

- Magyar állam,
- Belföldi, nem állami tulajdonos,
- Külföldi tulajdonos.

2. Az Európai Unióhoz való csatlakozás miatt érzékelt bizonytalanság a vállalatok vezetőinél

A kérdést a következőképpen fogalmaztuk meg a vezérigazgatói kérdőívben:

Jelölje meg, hogy a vállalati működés feltételrendszerét képező környezetben az EU-csatlakozás miatti változások a stratégiai döntéshozatal szempontjából milyen fokú bizonytalanság forrásai voltak három-négy évvel ezelőtt, illetve milyen fokú bizonytalanság forrásai napjainkban!

A két időpontra vonatkozóan külön-külön választ kértünk a vállalatoktól.

A kérdés megválaszolásakor az alábbi lehetőségek közül választhattak a vezetők:

- 1 = az adott terület nem forrása bizonytalanságnak
- 2 = az adott terület csekély mértékben forrása bizonytalanságnak
- 3 = az adott terület közepes mértékben forrása bizonytalanságnak
- 4 = az adott terület nagymértékben forrása bizonytalanságnak
- 5 = az adott terület rendkívül nagymértékben forrása bizonytalanságnak

Milyen mértékű bizonytalanságot érzéltek a vállalatok három-négy évvel korábban?

A három-négy évvel korábbi időpontra vonatkozó kérdésre 274 vállalattól kaptunk választ. A válaszok megoszlását az 1. sz. táblázat mutatja.

1.sz. táblázat: EU-csatlakozás miatt érzékelt bizonytalanság 3-4 évvel korábban

Érzékelt bizonytalanság	Vállalatok száma	Vállalatok aránya %-ban
Nincs bizonytalanság	77	28,1
Csekély mértékű bizonytalanság	76	27,6
Közepes mértékű bizonytalanság	78	28,5
Nagy mértékű bizonytalanság	31	11,3
Rendkívül nagy mértékű bizonytalanság	12	4,4
Összesen	274	100,0

Az 1. sz. táblázat adatai alapján látható, hogy a vállalatok 2000-2001 években viszonylag alacsony mértékű bizonytalanságot érzéltek az EU-csatlakozással összefüggésben. A bizonytalanság

hiányát, illetve a csekély mértékű bizonytalanságot együttesen a vállalatok 55,7 %-a jelezte. Nagy, illetve rendkívül nagy bizonytalanságot együttesen a vállalatok 15,7 %-a érzékelt.

A fenti általános – azaz valamennyi válaszoló vállalatra jellemző – kép feltehetően különbözik az egyes vállalati kategóriák szerint. Ezért megvizsgáltuk az érzékelt bizonytalanságot a fentebb vázolt vállalati jellemzők szerint.

A három-négy évvel korábban érzékelt bizonytalanság a vállalatok létszám szerinti nagysága alapján alig mutat különbséget. A bizonytalanság hiánya, illetve a kismértékű bizonytalanság mindegyik méretkategóriában 52 és 57 % között alakult. Nagymértékű bizonytalanságot összesen a vállalatok 15,7 %-a érzékelt. Ezen belül a kisvállalatok viszonylag nagyobb mértékű bizonytalanságot jeleztek (35,3 %).

Eszközérték alapján a kis- és közepes méretű vállalatok (2,7 milliárd Ft/év árbevétel alatt) 52,3 %-a érzékelt jelentéktelen bizonytalanságot, míg ez a mutató a nagyvállalatoknál 62,5 %-os gyakoriságot mutatott. A nagyfokú bizonytalanság elsősorban a kisebb vállalatokra jellemző (20,4 %), míg a nagyobb vállalatoknál ez a mutató mindössze 6,3 %-os gyakorisággal fordult elő.

Nettó árbevétel alapján mérve a vállalati méretet a korábban érzékelt bizonytalanság alacsony fokában nem tapasztaltunk érdemleges különbséget a mérettel összefüggésben. A nagymértékű bizonytalanságot jelző vállalatok között a kisebb méretűek nagyobb arányban vannak jelen (18,9 %), mint a nagyobb vállalatok (9,8 %).

Az export árbevétel alapján nem tapasztaltunk érdemleges különbséget a vállalatok között. A 25 % alatti export árbevételt realizáló vállalatok 56,9 %-a nem tartotta jelentős bizonytalanság forrásának az EU-csatlakozást. Ezen vállalatok 13,2 %-a jelezte a jelentős bizonytalanságot a 3-4 évvel korábbi tapasztalatok szerint.

A diverzifikáció mértéke szerint sem érzékeltünk lényeges különbségeket az érzékelt bizonytalanságban. Az egy üzletágban tevékenykedő vállalatok 53,3 %-a alacsony mértékű bizonytalanságot, vagy annak teljes hiányát jelezte. A 2-3 üzletágban tevékenykedő vállalatoknál ez a mutató 56,6 %, míg a négy vagy több üzletággal rendelkezőknél 57,7 %-os volt. A jelentős bizonytalanságot érzékelő vállalatok aránya az egy üzletágban tevékenykedőknél 15,6 %, a 2-3 üzletág esetében 16,7 %, míg a négynél több üzletágnál 10,3 %-os.

A válaszok megoszlása csak kisebb eltéréseket mutat annak függvényében, hogy volt-e a vállalatnak állami tulajdonú előde. Az állami vállalati előddel rendelkező cégek 54,4 %-a alacsony múltbeli bizonytalanságot, 12,4 %-a jelentős bizonytalanságot jelzett. Az állami vállalati előddel nem rendelkező cégeknél ezek a mutatók sorban 56,5 %-os és 19,1 %-os értéket vettek fel. A közepes mértékű bizonytalanság ugyanakkor az állami vállalati előddel rendelkezőknél volt magasabb (33,1 %), és alacsonyabb az ilyen előddel nem rendelkező cégeknél (24,4 %). Szignifikáns különbségek tehát nem állapíthatók meg az állami vállalati előd lététől függően.

A mutatók megoszlását a többségi tulajdonos szerinti megoszlásban is megvizsgáltuk. A bizonytalanság hiányára, vagy annak alacsony szintjére vonatkozó válaszok 53,5 %-os értéket

mutattak az állami, 59,4 %-ot a külföldi, és 55,2 %-os a belföldi magántulajdonú cégeknél. A jelentős bizonytalanság a belföldi magánvállalkozásoknál volt a legmagasabb (16,5 %), a legalacsonyabb a külföldi tulajdonú vállalatoknál (10,8 %), és 13,9 % az állami tulajdonú vállalatoknál. Megállapítható, hogy a külföldi tulajdonú vállalkozások némileg alacsonyabb bizonytalanságot érzékeltek 3-4 évvel korábban, mint a belföldi tulajdonban lévők.

A három-négy évvel korábban tapasztalt bizonytalanság a vállalati jellemzők szerint nem mutat markáns különbségeket. Az egyetlen említendő eltérés a többségi tulajdonos szerint tapasztalható: a külföldi tulajdonú vállalkozásoknál volt a legalacsonyabb az érzékelt bizonytalanság.

Milyen mértékű bizonytalanságot érzéltek a vállalatok az EU-csatlakozás miatt a felmérés időpontjában (2004. március – június)?

Az adatokat a 2. sz. táblázat mutatja be.

2.sz. táblázat: EU-csatlakozás miatt érzékelt bizonytalanság a felmérés időpontjában

Érzékelt bizonytalanság	Vállalatok száma	Vállalatok aránya %-ban
Nincs bizonytalanság	28	10,1
Csekély mértékű bizonytalanság	51	18,4
Közepes mértékű bizonytalanság	69	24,9
Nagy mértékű bizonytalanság	86	31,1
Rendkívül nagy mértékű bizonytalanság	43	15,5
Összesen	277	100,0

Összehasonlítva az 1. és 2. sz. táblázatok adatait megállapíthatjuk, hogy a vállalatok érzékelt bizonytalansága lényegesen növekedett a 3-4 évvel korábbi állapothoz viszonyítva. Korábban rendkívül nagyfokú bizonytalanságot csak a vállalatok 4,4 %-a érzékelt, most ez a mutató 15,5 %-os. A nagymértékű bizonytalanságot jelző vállalatok aránya 11,3 %-ról 31,1 %-ra növekedett. Másik oldalon viszont a bizonytalanság hiányát csak 10,1 % jelezte, míg korábban 28,1 %. A kismértékű bizonytalanságot jelzők gyakorisága is csökkent 27,7 %-ról 18,4 %-ra.

Ennél a mutatónál is megvizsgáljuk, hogy miként változnak az érzékelt bizonytalanság mértékei a vállalati jellemzők függvényében.

Az alacsony fokú bizonytalanságot (kismértékű bizonytalanság, illetve annak teljes hiánya együttesen) legnagyobb gyakorisággal az 51 és 250 fő közötti közepes méretű vállalatok jeleztek. Ez a mutató a 251 fő feletti vállalatoknál 21,1 %, az 50 fő alatti kisvállalatoknál 23,5 %-os volt. Jelentős bizonytalanságot (nagymértékű és rendkívül nagy együtt) az 50 fő alatti vállalatok érzékeltek a

legnagyobb arányban (58,9 %). A mutató a nagyméretű cégeknél 49,1 %-os, a közepes vállalatoknál 43,5 %-os volt. A kisebb méretű vállalatok összességében nagyobb bizonytalanságot érzektek, mint a nagyvállalatok, és részben nagyobbat, mint a közepes méretűek.

Észközték szerint a kisebb vállalatoknál alacsonyabb volt a bizonytalanság hiányának érzete (27,9 %, szemben a nagyobb vállalatok 44,8 %-os gyakoriságával). A jelentős bizonytalanságot a kisebb vállalatok gyakrabban (47,5 %) jelezték, mint a nagyobb társaik (43,8%). Az eszközték szerinti méret szerinti megoszlás tehát a kisebb vállalatok nagyobb érzékelt bizonytalanságát mutatja.

Árbevétel szerint mérsékelt a különbség az érzékelt bizonytalanságban. A 4 milliárd Ft árbevétel alatti vállalatok 26,9 %, az e feletti 31,0 %-a jelezte a bizonytalanság nagyon alacsony szintjét. A magas fokú bizonytalanság némileg gyakoribb válasz volt a kisebb vállalati kategóriában (47,2 %, szemben a 45,1 %-kal).

Az export árbevételen belüli arányát tekintve erősen szóródnak a mutatók. A 25 % alatti export részarányú vállalatok fele (50,4 %) erőteljes bizonytalanságot jelzett, negyedük (26,1 %) pedig csekély bizonytalanságot. A 76 % feletti export részarányú vállalatoknál az alacsony bizonytalanság érzet jellemzőbb (44,7 %), mint a magas fokú bizonytalanság (36,9 %). Az 51 és 75 % közötti export részarányú vállalatoknál az alacsony, a közepes és a magas bizonytalansági értékek egyforma gyakorisággal szerepeltek. Összességében mégis azt mondhatjuk, hogy az alacsonyabb export részarányú cégek érzektek nagyobb bizonytalanságot a felmérés időpontjában.

Az üzletágak száma szerint az a tendencia olvasható ki az adatokból, hogy az erőteljesen diverzifikált vállalatoknál nagyobb az érzékelt bizonytalanság, mint az egy, vagy két-három üzletágban jelen levő cégeknél. A négyenél több üzletággal rendelkező vállalatok 53,8 %-a nagyfokú bizonytalanságot jelzett, s csak 17,9 %-uk jelezte az alacsony bizonytalanságot. Az egy üzletággal rendelkező vállalatok 39,1 %-a jelentős, és 32,6 %-a alacsony bizonytalanságot jelzett.

Az állami tulajdonú előddel nem rendelkező cégek nagyobb gyakorisággal válaszolták a nagyfokú bizonytalanság érzetét (51,9 %), mind az ilyen elődökkel nem rendelkezők (41,9 %). Elhanyagolható bizonytalanságot az állami előddel rendelkezők 25,0 %-a, az ilyen előd nélküliek 32,8 %-a jelzett. Összességében nagyobb a bizonytalanság érzete az állami előddel nem rendelkező vállalatoknál.

A többségi tulajdonos szerinti megoszlást vizsgálva egyértelműen azt állapíthatjuk meg, hogy a külföldi többségi tulajdonú vállalatok alacsonyabb bizonytalanságot érzeknek. A válaszoló vállalatok 36,8 %-a szerint a csatlakozás csekély bizonytalanság forrása. Ezek az érték az állami tulajdonú vállalatoknál 23,2 %, míg a belföldi magántulajdonú cégeknél 28,1 %. Az állami és a belföldi magántulajdonú cégek kitűnnek a szerint is, hogy lényegesen magasabb arányban tekintik jelentős bizonytalanság forrásának az EU-csatlakozást (48,8 %, illetve 48,4%), mint a külföldi többségi tulajdonú vállalkozások (itt a gyakoriság csak 31,6 % volt).

Összességében azt mondhatjuk, hogy az átlagosnál nagyobb mértékű bizonytalanságot az alábbi vállalati kategóriákban érzékelték: a viszonylag alacsony export részaránnyal rendelkezők, a

nagyobb mértékben diverzifikált vállalatok, az állami vállalati jogelőd nélküliek, továbbá a belföldi tulajdonú cégek.

A három-négy évvel korábbi állapotra vonatkozó véleményekkel összehasonlítva annyi hasonlóságot állapíthatunk meg, hogy a külföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások mindkét időszakra vonatkozóan alacsonyabb bizonytalanság-érzetet jeleztek, mint a belföldi többségi tulajdonú vállalatok. A minta egészére vonatkozó kép szerint a csatlakozás időszakában az érzékelt bizonytalanság lényegesen nagyobb volt, mint három-négy évvel korábban. A két időszakra vonatkozó vélemények eltérését magyarázó tényezőket a további vizsgálataink, alapvetően a vállalati vezetőkkel folytatandó interjúk során próbáljuk feltárni.

3. A vállalat eredményes működése szempontjából hogyan értékeli az EU-csatlakozás miatti változásokat?

Ez a kérdés a vezérigazgatói kérdőívben szerepelt, s a vezetőktől 1-től – 5-ig terjedő skálán kértük a választ, ahol:

- 1: jelentősen hátráltatja
- 2: inkább hátráltatja
- 3: közömbös
- 4: inkább elősegíti
- 5: jelentősen elősegíti.

A válaszok megoszlását a 3. sz. táblázat mutatja be.

3. sz. táblázat: Az EU-csatlakozás miatti változások hatása a vállalat eredményes működésére

Válasz lehetőség	Vállalatok száma	Vállalatok gyakorisága %-ban
1:jelentősen hátráltatja	10	3,6
2:inkább hátráltatja	51	18,5
3:közömbös	107	38,9
4:inkább segíti	92	33,5
5:jelentősen segíti	15	5,5
Összesen	275	100,0

A 3. sz. táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy némileg többségben vannak azok a vállalatok, amelyek számukra kedvező hatásokkal számolnak az EU-csatlakozás következtében. A válaszok azonban erőteljesen megoszlának. A válaszoló vállalatok majdnem negyven százaléka (38,9 %) közömbösnek ítéli az EU-csatlakozás hatásait. Ez követően az inkább segíti válasz következik a

gyakorisági sorrendben (33,5 %). A vállalatok több mint ötöde (22,1 %-a) úgy értékeli, hogy az EU-csatlakozás hátrányosan érinti vállalatát.

A létszám szerinti vállalati méret szerint elemezve a fenti adatokat lényeges összefüggést nem állapíthatunk meg. A jelentősen és inkább hátráltatja válaszok együttes gyakorisága 20,7 és 25,0 % között ingadozik. A jelentősen és az inkább segíti válaszok együttes gyakorisága néhány százalékkal magasabb az 50 fő alatti vállalatoknál, de kimutatható tendencia nem tapasztalható.

Az eszközérték szerinti vállalati méret szerint a kisebb vállalatoknál gyakoribb a hátrányos értékelés (24,7 %, illetve 15,6 %). A kedvezőbb hatások némileg gyakrabban szerepeltek a nagyobb méretű vállalatok válaszaiban (40,3 %, szemben a kisebb vállalatok 37,3 %-os gyakoriságával).

Az árbevétel szerinti méret alapján a nagyobb vállalatok közömbös hatást előrejelző válaszának gyakorisága emelendő ki (48,6 %). A hátrányos választ a kisebb cégek némileg gyakrabban (24,3 %, szemben a 15,8 %-kal) választották. A jelentősen segíti válasz viszont a kisebb árbevételű vállalatoknál gyakoribb néhány százalékkal (39,9 %, szemben a 35,8 %-kal).

Összességében a méret függvényében lényeges összefüggés nem állapítható meg az EU-csatlakozás várható hatásairól. Egyes mutatók tekintetében a nagyobb cégeknél valamivel pozitívabb a várakozás, mint a kisebbeknél.

Az export árbevételen belüli részarányát tekintve a 75 % feletti exporttal rendelkező vállalatok a pozitív várakozásokat emelték ki. 44,5 % vár pozitív, és csak 11,1 % negatív hatást. A közömbös várakozásúak aránya magas, 44,4 %-os gyakoriságú. Az alacsonyabb export hányadú vállalatoknál is a közömbös, vagy a pozitív várakozások szerepelnek gyakrabban. 25 %-os export-hányad alatt a negatív várakozások is viszonylag gyakoriak (27,4 % esetében).

A várakozások az erőteljesen diverzifikált (négynél több üzletággal rendelkező) vállalatoknál lényegesen pozitívabbak, mint a kevés üzletágú cégeknél: 45,5 %-uk pozitív várakozású, míg az egy üzletággal rendelkezőknél ez csak 30,4 %-os gyakoriságú. Negatív várakozásokat leggyakrabban az egy üzletágú vállalatnál tapasztaltunk (26,1 %-nál).

Az állami tulajdonú jogelőd megléte érdemben nem differenciálta az eredményeket. A különbségek mindössze egy-két százalékot tesznek ki a két kategória között.

Az EU-csatlakozás miatti várakozások a külföldi többségi tulajdonú vállalatoknál a legpozitívabbak. 41,3 %-uk úgy véli, hogy segíti a vállalat eredményes működését, s 18,0 %-uk vélekedett hátrányos következményekről. Az állami tulajdonú cégeknél a negatív vélekedés 25,0 %-nál, a belföldi magántulajdonú cégeknél 22,2 %-os gyakorisággal szerepelt. A pozitív várakozás az állami tulajdonú vállalatok 40,9 %-ára és a belföldi magántulajdonú cégek 38,3 %-ára jellemző. A különbségek többségi tulajdonos szerint érzékelhetőek, de nem nagymértékűek.

Összességében azt mondhatjuk, hogy az átlagosnál pozitívabb várakozások a viszonylag nagyobb export részarányal rendelkező, továbbá az erőteljesebb diverzifikált és a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalkozásokra jellemzőek. Az eltérések azonban nem nagymértékűek a vállalati kategóriák között.

4. Az EU-csatlakozás hatása a vállalat pénzügyi és piaci helyzetére

Fentebb már említettük, hogy az ezzel kapcsolatos kérdéseink egy részét a vállalatok vezérigazgatóinak és pénzügyi igazgatóinak is feltettük.

Nézzük először azokat a kérdéseket, amelyeket mindkét vezető megválaszolt:

- Csökkennek a külföldi piacokra való bejutás költségei.
- A nem EU-tagországok vállalataival csökken majd a gazdasági kapcsolatunk intenzitása.
- Jelentős EU-s támogatásokhoz juthat vállalatunk.
- Az EU támogatások kedvezőtlenül befolyásolják majd a vállalati szféra versenyképességét.

A fenti állításokra a megkérdezett vezetők 1-től – 5-ig terjedő skála alapján válaszoltak, ahol:

1 : egyáltalán nem ért egyet,

5 : teljesen egyetért.

Csökkennek a külföldi piacokra való bejutás költségei?

Nézzük először a válaszok alakulását a két megkérdezett vezető esetében:

4.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás hatása a külföldi piacokra való bejutás költségeire

Válasz	Vezérig. gyakoriság	Vezérig. %-os megoszlás	Pénzügyi vez. gyakoriság	Pénzügyi vez. %-os megoszl.
1: egyáltalán nem ért egyet	54	19,6	55	20,8
2	41	14,9	26	9,8
3	96	35,0	104	39,5
4	63	22,9	51	19,3
5: teljesen egyetért	21	7,6	28	10,6
Összesen	275	100,0	264	100,0

A 4. sz. táblázat adataira tekintve mindenekelőtt a vezérigazgató, illetve a pénzügyi vezetői vélemények alapvető hasonlóságát állapíthatjuk meg, ami persze nem meglepő, hiszen ugyanazon jelenségről alkottak véleményt a saját vállalatuk nézőpontjából. Az értékelések közötti különbség azonban akár teljesen természetesnek is tekinthető, hiszen bonyolult jelenségeket eltérő módon érzékelnek az egyének, ebből adódóan a vélemények akár jelentős eltérése is magyarázható.

Az állítással szembeni közömbös vélemény a pénzügyi vezetőknél volt gyakoribb (39,5 %, szemben a vezérigazgatók 35,0 %-ával). Amennyiben a 4-es és 5-ös skála-értékeket összevonjuk, akkor szinte teljesen azonos a két vezető véleménye. Az 1-es és 2-es skála-értékeket összevonva azt láthatjuk, hogy a vezérigazgatóknál az egyet nem értő vélemény a gyakoribb (34,5 %, szemben a pénzügyi vezetők 30,6 %-ával).

A két vezetői vélemény alapvető hasonlósága miatt a továbbiakban csak a vezérigazgatói kérdőívben szereplő értékek megoszlását elemezzük.

A létszám szerinti vállalati méret alapján a válaszokban csak kisebb különbségeket találtunk. Az egyet nem értő vélemények gyakorisága 31,3 % és 38,1 % között szóródik, s a magasabb értékek a nagyobb méretű vállalatokra jellemzőek. Az egyetértő vélemények a közepes és a nagyobb méretű vállalatokra inkább jellemzőek (35,0, illetve 25,7 %), mint a kisebbekre (18,8 %).

Eszközérték szerint még inkább a hasonlóság tapasztalható a vállalati méretkategóriákban. Árbevétel alapján ugyancsak a hasonló értékek emelkednek ki. Megállapíthatjuk tehát, hogy a külpiacon való bejutás értékelésében méret-függő eltérések csak korlátozott mértékben jellemzőek, elsősorban a létszám szerinti mérés esetében.

Az export értékesítés részaránya növekedésének függvényében növekszik azon vállalatok aránya, ahol a külpiacon való bejutás költségeinek csökkenésére számíthatnak. Amíg a 25 % alatti export részesedéssel rendelkező vállalatoknál a vezetők 27,9 %-a értette egyet ezzel a megállapítással, a 75 % feletti export részesedéssel rendelkező vállalatoknál már 48,6 %-os volt az egyetértő vélemények aránya. Hasonlóképpen az alacsony export részesedéssel rendelkező vállalatok vezetői sokkal kevésbé értettek egyet az állítással, mint a magas export aránnyal rendelkezők (a gyakoriságok 37,0 és 18,9 % között szóródtak).

A külpiacon való bejutás lehetőségeiről alkotott vélemények a vállalatok diverzifikáltságának függvényében is különbségeket mutatnak. Az egy üzletággal rendelkező vállalatok vezetői leginkább nem értettek egyet az állítással (43,5 %), szemben a négynél több üzletágú vállalatok 28,2 %-os értékével. Az egyetértők aránya az egy üzletágú vállalatoknál 26,1 %, míg a négynél több üzletággal rendelkezőknél 41,0 %.

Az állami vállalati jogelőddel rendelkező cégek vezetői nagyobb arányban nem értettek egyet az állítással, mint ahányan egyetértettek vele (26,2 %-os, illetve 39,7 %-os egyetértési arány).

Az állami többségi tulajdonban lévő vállalatok vezetői szignifikánsan nagyobb gyakorisággal nem értettek egyet az állítással (53,6 %), mint a belföldi magántulajdonban lévő (32,0 %), valamint a külföldi tulajdonú vállalatok vezetői (24,3 %). Az állítással egyetértők ennek megfelelően a külföldi többségi tulajdonú cégeknél dolgoznak (45,9 %), ezt követi a belföldi magántulajdonú vállalatok csoportja (31,4 %), majd az állami tulajdonú vállalatok (17,0 %) gyakorisága.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a nagyobb export részaránnyal rendelkező, az erőteljesebben diverzifikált, valamint a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalkozások számíthatnak leginkább arra, hogy csökkennek a külpiacon való bejutás költségei.

A nem EU-tagországok vállalataival csökken majd a gazdasági kapcsolatunk intenzitása?

Nézzük itt is először a válaszok megoszlását a vezérigazgatói és a pénzügyi vezetői kérdőív alapján.

5. sz. táblázat: *Csökken-e majd a nem EU-tagországok vállalataival a gazdasági kapcsolatok intenzitása?*

Válasz	Vezérig. gyakoriság	Vezérig. %-os megoszlás	Pénzügyi vez. Gyakoriság	Pénzügyi vez. %-os megoszl.
1:egyáltalán nem ért egyet	90	33,4	79	30,3
2	71	26,4	54	20,7
3	81	30,1	97	37,2
4	19	7,1	22	8,4
5:teljesen egyetért	8	3,0	9	3,4
Összesen	269	100,0	261	100,0

Az 5. sz. táblázatban két vezetői vélemény között már található szignifikáns eltérés. A vezérigazgatói kérdőívet megválaszolóknál az egyet nem értő vélemény (1 és 2 skála-érték együtt) 59,8 %-os gyakoriságú, míg ez a mutató a pénzügyi vezetői kérdőívben 51,0 %-os gyakoriságú. A közömbös vélemény formálók a pénzügyi vezetők körében gyakoribbak. A megállapítással egyetértők (4 és 5 skála-érték) gyakorisága alig különbözik (10,1 % és 11,8 %).

A válaszok vállalati jellemzők szerinti megoszlását itt is a vezérigazgatói kérdőívben szereplő válaszok alapján végezzük el.

A létszám szerinti vállalati méret összefüggést mutat a válaszok megoszlásával. A legkisebb (50 fő alatti) vállalatok vezetői kimagaslóan nagy arányban (81,3 %) nem értenek egyet a nem EU-tagországok vállalataival várható intenzitás-csökkenéssel. Az egyet nem értők aránya a közepes vállalatoknál 54,4 %, a nagyvállalatoknál 64,5 %-os. A megállapítással egyetértők leggyakrabban a közepes méretű vállalatok vezetői közül kerültek ki (12,8 %), míg a nagyvállalati vezetők 7,6 %-a jelezte egyetértését.

Eszközérték szerint a nagyobb vállalatok vezetői inkább nem értettek egyet (71,8 %, szemben a kisebb vállalatok 54,0 %-ával). Az egyetértők aránya mindkét vállalati méretkategóriában alacsony volt: 11,4 % a kisebb, és 5,1 % a nagyobb vállalatoknál.

Árbevétel szerint a nagyobb vállalatok vezetői erőteljesen nem értettek egyet (77,5 %), míg a kisebb vállalatoknál ez az arány 51,6 % volt. Az egyetértők aránya mindkét vállalati kategóriában alacsony volt: 12,3 % a kisebb, 2,8 % a nagyobb méretűeknél.

A három méretkategória szerinti elemzés ellentmondásos eredményt hozott. A létszám szerinti méretkategóriák szerinti eredmény különbözik az eszközérték és az árbevétel alapján tapasztalt megoszlástól.

Az export árbevétel aránya szerint alapvetően hasonló képet mutatnak a vezetői vélemények. Döntően nem értenek egyet az állítással mindegyik kategóriában (az értékek 53,6 % és 60,7 % között

szóródnak). Az egyetértést kifejező vezetői vélemények gyakorisága 9,3 % és 18,0 % között szóródott, de az export részarányal nem összefüggő módon.

Az üzletágak száma szerint nem tapasztaltunk jellegzetes különbségeket a vállalati vezetők véleményében. Az állami vállalat jogelőd megléte alapján sem állapítható meg érdemleges különbség. A vállalatok többségi tulajdonosa szerint az állami vállalatok vezetői fejeztek ki legmarkánsabb egyet nem értést. Ugyanakkor köztük a legnagyobb arányú az egyetértés is (15,4 %, szemben a külföldi tulajdonúak 13,2 %-ával és a belföldi magántulajdonúak 8,4 %-ával). Az eredmények alakulását némileg magyarázza, hogy az állami többségi tulajdonú vállalatoknál volt a legalacsonyabb a közömbös (3-as skála-érték) vélemény.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy az egyes vállalati kategóriákban tapasztalt vélemények között nincs markáns eltérés. A méret szerint tapasztaltunk véleménykülönbségeket, de ezek ellentmondásokat tartalmaznak a méret három mutatója szerint.

Jelentős EU-s támogatásokhoz juthat vállalatunk?

Nézzük először a vezérigazgatói és a pénzügyi vezetői kérdőív válaszainak megoszlásait.

6.sz. táblázat: Jelentős EU-s támogatásokhoz juthat-e vállalatunk?

Válasz	Vezérig. gyakoriság	Vezérig. %-os megoszlás	Pénzügyi vez. Gyakoriság	Pénzügyi vez. %-os megoszl.
1: egyáltalán nem ért egyet	65	23,0	48	17,8
2	58	20,5	36	13,4
3	77	27,1	92	34,3
4	50	17,7	66	24,5
5: teljesen egyetért	33	11,7	27	10,0
Összesen	283	100,0	269	100,0

A 6. sz. táblázat alapján azt mondhatjuk, hogy a pénzügyi vezetők némiképpen optimistábban ítélik meg az EU-s támogatások megszerzési lehetőségeit. A válasszal egyetértők arány 34,5 % a pénzügyi vezetők körében, míg 29,4 % ért egyet a vezérigazgatói kérdőív megválaszolóinak közül. A közömbös vélemény is magasabb a pénzügyi vezetők körében. Az egyet nem értők a vezérigazgatói kérdőívet megválaszolóik körében vannak nagyobb arányban.

Az adatok további elemzését itt is a vezérigazgatói kérdőív adatai alapján végezzük el.

A létszám szerinti vállalati méret a közepes méretű (51 – 250 fő közötti) vállalatok vezetőinek körében mutat viszonylag nagyobb egyetértést az állítással. (32,6 %-os egyetértés, míg ez 25 %-os a kisebb és a nagyobb vállalatoknál). A választ elutasító vezetők is leggyakrabban a közepes méretű vállalatoktól kerültek ki.

Eszközérték szerint a nagyobb méretű vállalatok vezetői inkább nem értenek egyet, s kisebb az egyetértést nyilvánítók aránya.

Árbevétel szerint a nagyobb vállalatok erőteljesebben nem értenek egyet (57,8 %, szemben a kisebb vállalatok 38,5 %-os elutasító véleményével). Az egyetértők a kisebb vállalati vezetők körében gyakoribbak (34,0 %, szemben a 15,5 %-kal).

Ennél a kérdésnél is azt állapíthatjuk meg, hogy az eszközérték és az árbevétel szerinti méretmegoszlás mutat hasonló eredményeket, míg a létszám szerint csoportképzés különböző tendenciát jelez.

Az export részaránya alapján a 25 % alatti exporttal rendelkező vállalatok vezetőinek véleménye markánsan eltér a nagyobb exportot megvalósítóktól. A támogatások növelési lehetőségével 33,8 %-ban egyetértenek a vezetők, míg ez a mutató a magasabb export értékűeknél 14 és 19 % között mozog. A választ elutasítók az alacsony export-hányadú vállalatok vezetői körében kisebb gyakorisággal jellemzőek (36,9 %, szemben a nagyobb export-arányúak 53 és 67 % közötti értékeivel).

Az állítással a több üzletággal rendelkező vállalatok vezetői sokkal inkább egyetértenek, mint az egy üzletágú vállalati válaszolók (37,6 %, szemben a 6,4 %-kal). Az elutasítók ezzel összhangban főleg az egy üzletágú vállalatok vezetői (55,3 %-ban).

Az állami vállalati jogelőddel rendelkező szervezeteknél alacsonyabb egyetértéssel találkozott ez a megállapítás (26,6 %), mint az ilyen előd nélküli vállalatoknál (32,9 %).

A támogatások megszerzésének lehetőségével a külföldi többségi tulajdonú cégek vezetői értenek egyet a legkevésbé (mindössze 10,3 %-uk), szemben a hazai vállalatok 30 % feletti egyetértési mutatójával. A külföldi cégek vezetőinek 59 %-a fejezte ki egyet nem értését, míg ezek a mutatók 40 % körüliek a hazai többségi tulajdonban lévő vállalkozásoknál.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a kisebb export részaránnyal rendelkezők, a több üzletágban jelen lévők, az állami vállalati jogelőd nélküliek és a hazai többségi tulajdonban lévő vállalkozások számítanak az átlagot meghaladó mértékben a jelentős EU-s támogatásokra.

Az EU támogatások hatása a vállalati szféra versenyképességére

A kérdést a következőképpen fogalmaztuk meg:

Az EU támogatások kedvezőtlenül befolyásolják majd a vállalati szféra versenyképességét.

A válaszok megoszlását a 7. sz. táblázat mutatja be.

7. sz. táblázat: Az EU támogatások miképpen befolyásolják a vállalati szféra versenyképességét?

Válasz	Vezérig. Gyakoriság	Vezérig. %-os megoszlás	Pénzügyi vez. Gyakoriság	Pénzügyi vez. %-os megoszl.
1:egyáltalán nem ért egyet	118	41,7	76	29,0
2	55	19,4	64	24,4
3	88	31,1	95	36,3
4	18	6,4	16	6,1
5:teljesen egyetért	4	1,4	11	4,2
Összesen	283	100,0	262	100,0

A vezérigazgatói és a pénzügyi vezetői vélemények között kisebb eltérés tapasztalható a 7. sz. táblázat adatai szerint. A vezérigazgatói kérdőívet megválaszolók nagyobb arányban fejezték ki teljes egyet nem értésüket (41,7 %), mint a pénzügyi vezetők (29,0 %). A részben egyet nem értők (2-es válaszlehetőség) adatait is figyelembe véve a különbség már kisebb mértékű. Az alacsony egyetértés, vagy az egyetértés teljes hiánya hasonló mértékben szerepel a két vezetői csoport véleményében. Megállapíthatjuk tehát, hogy a vállalati vezetők többnyire nem számolnak azzal, hogy az EU támogatások kedvezőtlenül hatnak a vállalatok versenyképességére.

A válaszok alapvető hasonlósága miatt a vállalati jellemzők szerinti elemzést itt is csak a vezérigazgatói kérdőív adatai alapján végezzük el.

A létszám szerinti vállalati méret alapján csak kisebb különbségek érzékelhetőek a vezetői véleményekben. A kisebb méretű (50 fő alatti) vállalatoknál alacsonyabb mértékben szerepel az egyet nem értő vélemény (56,3 %-nál – az 1. és 2. válaszlehetőségre kapott értékeket összeadva), mint a közepes (57,6 %) és a nagyvállalatoknál (67,3 %). Az egyetértő vélemények gyakoribban a kisebb vállalatoknál (18,8 %), szemben a nagyvállalatok 5,6 %-ával.

Az eszközérték szerinti méret hasonló képet mutat: a kisebb vállalatok alacsonyabb mértékben fejezték ki egyet nem értésüket az állítással (56,6 %), mint a nagyobb vállalatok (67,6 %).

Árbevétel szerint említésre méltó különbség nem tapasztalható a kisebb és nagyobb vállalatok véleményében.

Megállapíthatjuk, hogy nincsenek jelentős különbségek a vállalati mérettől függően abban a kérdésben, hogy az EU támogatások miképpen befolyásolják a vállalatok versenyképességét.

Az export árbevétel részaránya szerinti vállalat-megoszlás alapján annyi vélemény-eltérés emelendő ki, hogy a 26 és 50 % között export részesedésű vállalatoknál sokkal alacsonyabb (39,3 %) az egyet nem értő válasz, mint a többi vállalati kategóriában (ez 59,4 és 62,5 % között szóródik).

A diverzifikáció mérték (üzletágak száma) szerint érdemleges különbségek nem tapasztalhatóak a válaszokban. Ugyancsak nincs jellegzetes eltérés annak függvényében, hogy volt-e a vállalatnak állami tulajdonú jogelődje.

A többségi tulajdonos szerinti megoszlás az előző szempontokhoz hasonlóan alapvetően hasonló értékeket mutat a megkérdezett vállalatoknál.

A vezetői vélemények alapvetően hasonlóak az egyes jellemzők szerinti vállalati kategóriákban. Csupán kisebb mértékű véleménykülönbségeket tudunk regisztrálni a felmérés adatai alapján.

Az EU-csatlakozás hatása a vállalat pénzügyi és piaci helyzetére – a vezérigazgatói kérdőívben szereplő kérdések megválaszolása alapján

Ebben a részben csak azokkal a kérdésekkel foglalkozunk, amelyek csak a vezérigazgatói kérdőívben szerepeltek.

A kérdések az alábbiak voltak:

- Piaci lehetőségeink jelentősen bővülnek az EU csatlakozás következtében.
- Vállalatunk erősebb versenytársakkal kerül szembe.
- Előtérbe kerül, bővül majd az export tevékenységünk.
- Vállalatunk piaci helyzete nem változik lényegesen.
- Szélesebb, jobb minőségű beszállítói bázisra építhetünk a jövőben.
- A fő versenytársak a most csatlakozó országok vállalatai lesznek.
- Nő a más vállalatokkal kötött együttműködések szerepe.
- Olcsóbb, képzettebb munkaerőhöz juthatunk.
- Jelentős erőfeszítéseket kell tennünk a képzett munkaerő megtartásáért.
- Az újonnan belépő országok jelentős felvevőpiacot jelentenek számunkra.
- Az eddigi EU-tagországok jelentős felvevőpiacot jelentenek számunkra.
- Munkatársainkban nagy a bizonytalanság az EU-csatlakozás miatt.
- Vállalatunk optimistán tekint az EU-csatlakozás várható hatásai elé.

Piaci lehetőségeink jelentősen bővülnek az EU csatlakozás következtében?

A válaszokat az előző részben vizsgált kérdésekhez hasonlóan 1-től – 5-ig terjedő skálán adták meg a vállalati vezetők.

A kapott értékeket a 8. sz. táblázat tartalmazza.

8.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás várható hatása a vállalat piaci lehetőségeinek bővülésére.

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	65	22,9
2	55	19,4
3	92	32,4
4	58	20,4
5:teljesen egyetért	14	4,9
Összesen	284	100,0

A 8. sz. táblázat alapján azt állapíthatjuk meg, hogy erőteljesen megoszlik a vállalati vezetők véleménye a piaci lehetőségek bővülésével kapcsolatban. Az egyet nem értő válaszok többségben vannak, de szinte ugyanilyen mértékű a semleges vélemény és az egyetértők (4 és 5 válasz együtt) nem drasztikusan alacsonyabb az előzőeknél.

Feltehető, hogy a vállalati jellemzők függvényében jobban differenciálódnak a válaszok. Nézzük tehát a megoszlást a korábban már alkalmazott vállalati tulajdonságok alapján.

A létszám szerinti vállalati méret szerint azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalati méret növekedésével kismértékben növekszik az egyet nem értő válaszok aránya, míg az egyetértők gyakorisága a közepes méretű vállalatoknál a legmagasabb, s a legalacsonyabb a nagyvállalatoknál. Az 50 fő alatti kisvállalkozások 37,6 %-a nem ért egyet a piaci lehetőségek bővülésével, míg ez az arány a közepes (51 és 250 fő közötti) vállalatoknál 38,7 %, a nagyvállalatoknál 48,2 %. Az egyetértés mértéke a kisvállalatoknál 25,0 %-os, a közepes vállalatoknál 29,4 %-os, a nagyvállalatoknál 19,5 %-os.

Eszközérték szerinti méret alapján nincs érdemleges különbség a vállalati vezetők válaszai között. Az árbevétel szerint mérve a vállalati nagyságot említésre méltó különbségeket nem tapasztaltunk.

Összességében azt mondhatjuk, hogy az EU-csatlakozással kapcsolatban az piaci lehetőségek bővülésére vonatkozó várakozások a vállalatok mérete szerint nem mutatnak jelentős különbségeket.

Az export árbevétel részaránya és a diverzifikáció mértéke szerint ugyancsak nem tapasztaltunk markáns eltéréseket a vállalati vélemények között. A többségi tulajdonos szerinti különbségek hatása szerint azt mondhatjuk, hogy az állami tulajdonú vállalatok markánsan kisebb mértékben értenek egyet az állítással, mint a hazai magántulajdonban lévő, és a külföldi többségi

tulajdonban lévő vállalatok. Ez utóbbi kategóriák vezetőinek véleményei lényegesen nem térnek el egymástól.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalati vezetők kevésbé számítanak a piaci lehetőségeik bővülésére. Ez a vélemény alapvetően hasonló módon jelentkezik az egyes vállalati kategóriákban.

Vállalatunk erősebb versenytársakkal kerül szembe?

A válaszokat a 9. sz. táblázat mutatja be.

9.sz. táblázat: Vállalatunk erősebb versenytársakkal kerül szembe az EU-csatlakozást követően?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	25	8,8
2	34	12,0
3	65	23,0
4	98	34,6
5:teljesen egyetért	61	21,6
Összesen	283	100,0

A 9. sz. táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy vállalatunk a verseny erősödésére számítanak. A válaszolók mindössze 20,8 %-a nem értett egyet a verseny erősödésével, míg 56,2 %-uk egyetért a megállapítással.

A verseny várható erősödését a kisebb méretű vállalatok erőteljesebben jelezték, mint a nagyobbak. A létszám szerinti kisvállalatok (1-50 fő között) 68,8 %-a egyetértését fejezte ki. Ez az érték a közepes vállalatoknál 59,2 %, a nagyvállalatoknál 50,0 %-os.

Ez a kapcsolat az eszközérték és az árbevétel alapján mért vállalati méret esetében is igazolódott.

A verseny erősödésére az alacsonyabb export részaránnyal rendelkező vállalatok inkább számítanak, mint a magasabb export forgalmat elérők. A 25 % alatti export részarányú vállalatok 60,0 %-a, a 25-50 % közöttiek 67,8 %-a számít az erősebb versenytársak megjelenésére. Az 50 és 75 % között exportálóknál ez az arány csak 50,0 %, míg a 75 % feletti exportot elérőknél csupán 37,8 %.

A vállalatok diverzifikáltságának mértéke, valamint az állami tulajdonú előd vállalat megléte nem mutat érdemleges kapcsolatot a verseny várható erősödésével. Valamennyi vállalati kategóriában az átlag körül mozognak a válaszok.

A vállalatok többségi tulajdonosa szerint vizsgálva a válaszokat azt tapasztaljuk, hogy a külföldi tulajdonú vállalatok kisebb mértékben (44,6 %) számítanak az erősebb versenytársakra, mint az állami (53,3 %) és a belföldi magántulajdonú cégek (59,8 %).

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalatok többsége a verseny erősödésére számít az EU-csatlakozást követően. Ezt a véleményt az átlag feletti mértékben osztják a kisebb méretű, a

viszonylag alacsonyabb export részaránnyal rendelkezők, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások.

Előtérbe kerül, majd bővül az export tevékenységünk?

A válaszokat a 10. sz. táblázat tartalmazza.

10. sz. táblázat: Előtérbe kerül, majd bővül az export tevékenységünk?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	65	24,1
2	55	20,4
3	92	34,1
4	49	18,1
5:teljesen egyetért	9	3,3
Összesen	270	100,0

A válaszok alapján azt mondhatjuk, hogy a vállalatok kevésbé számítanak az export tevékenységük bővülésére. 44,5 % nem értett egyet ezzel a megállapítással, 34,1 % közömbös volt, s csupán 21,4 % fejezte ki egyetértését.

Vállalati méret szerint a létszám alapján azt láthatjuk, hogy a kisvállalatok a legkevésbé értenek egyet a megállapítással (12,6 %), a közepes méretűeknél nagyobb az egyetértés (27,4 %), míg a nagyvállalatoknál csak 14,5 %. Eszközérték alapján a kisebb vállalatok nagyobb mértékben (23,2 %) értettek egyet, mint a nagyobbak (13,0 %). Árbevétel szerint a kisebb cégeknél nagyobb az egyetértés (22,9 %), mint a nagyobbaknál (15,7 %). Összességében a méret alapján nem állapíthatunk meg karakterisztikus különbségeket az export növelésére vonatkozó várakozásokat illetően. A létszám szerinti méret alapján tett megállapítás ellentétes az eszközérték és az árbevétel szerinti következtetéssel.

A jelenlegi export értékesítési részarány szerint vizsgálva a válaszokat érdekes tendenciára figyelhetünk fel. A 26 és 50 % közötti exportot bonyolító vállalatok számítanak leginkább az export bővülésére (46,5 %). A 25 % alatti, valamint az 51 és 75 % feletti exporttal rendelkezők közel ötöde számít csupán az export fokozódására.

A vállalat diverzifikáltságának függvényében nem tapasztaltunk lényeges eltéréseket az export növekedésére vonatkozó várakozásokban. Az állami vállalati előddel nem rendelkező vállalkozások némileg nagyobb arányban számítanak az export fokozódására (27,2 %, szemben a 19,1 %-kal).

Az állami tulajdonú vállalatok a legkevésbé számítanak az exportjuk növelésére (mindössze 15,0 %). A legnagyobb mértékben a külföldi többségi tulajdonú vállalatoknál várják az export bővülését (29,7 %), míg a belföldi magántulajdonú cégeknél ez az arány 21,7 %.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalati vezetők kevésbé számítanak az export bővülésére az EU-csatlakozás következtében. A méret különböző mutatói szerint ellentmondásokat tapasztaltunk a véleményekben. Az export bővülésére az átlagosnál nagyobb mértékben számítanak a

26 és 50 % feletti export részaránnyal rendelkezők, valamint a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalkozások.

Vállalatunk piaci helyzete nem változik lényegesen?

A válaszokat a 11. sz. táblázat mutatja be.

11.sz. táblázat: A vállalat piaci helyzete nem változik az EU-csatlakozást követően?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: egyáltalán nem ért egyet	28	10, 0
2	31	11, 1
3	100	35, 7
4	68	24, 3
5: teljesen egyetért	53	18, 9
Összesen	280	100, 0

A 11. sz. táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatok több mint harmada közömbösen nyilatkozott e kérdésben. A piaci helyzet változatlanságával számoló vállalatok aránya 43,2 % magasabb, mint a változásra számító vállalatok köre (21,1 %).

A létszám szerinti méret alapján a kisvállalatok inkább számítanak a változásra, mint a közepes és nagyvállalatok. Eszközérték és árbevétel alapján mért nagyság alapján ugyanezt állapíthatjuk meg.

A jelenlegi export részarány szerint a 75 % feletti vállalatok kevésbé számítanak a piaci helyzet változására, mint az alacsonyabb export forgalmat lebonyolító cégek.

A diverzifikáltság mértéke és az állami tulajdonú elődvállalat megléte nem mutat összefüggést a piaci helyzet változására vonatkozó várakozásokkal.

A külföldi többségi tulajdonú vállalatok némileg nagyobb arányban válaszolták azt, hogy nem változik a piaci helyzetük a csatlakozás után.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a válaszoló vállalatok többnyire nem számítanak lényeges változásokra piaci helyzetükben. Az átlagosnál nagyobb mértékű változásokat várnak a kisvállalatok, a viszonylag alacsonyabb export forgalommal rendelkezők, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalatok.

Szélesebb, jobb minőségű beszállítói bázisra építhetünk a jövőben?

A felmérés adatait a 12. sz. táblázat mutatja be.

12.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás hatása a beszállítói bázisra

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	47	16,8
2	40	14,3
3	117	41,8
4	61	21,8
5:teljesen egyetért	15	4,4
Összesen	280	100,0

A táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatvezetői vélemények nagyon változatosak. Több mint 40 %-ban semleges véleményeket kaptunk, az egyetértő és az egyet nem értő válaszok közel azonos gyakorisággal szerepelnek.

A létszám szerinti vállalati méret szerinti megoszlás azt mutatja, hogy a kisebb vállalatok inkább számítanak a beszállítói bázis javulására, mint a nagyobbak. Eszközérték és árbevétel alapján szintén kismértékű a különbség abban az irányban, hogy a kisebb vállalkozások számítanak a feltételek javulására.

Az export részarány szerinti megoszlásnál azt látjuk, hogy a magasabb exportot bonyolító vállalatok kevésbé számítanak a beszállítói bázis javulására.

A vállalatok diverzifikáltságának mértéke nem mutat összefüggést a beszállítói bázis változásával kapcsolatos várakozásokkal.

Az állami vállalati előddel rendelkező vállalatok kevésbé számítanak a beszállítás javulására (22,0 %), mint az ilyen előddel nem rendelkezők (33,3 %).

Többségi tulajdonos szerint az állami vállalatok számítanak leginkább a beszállítói bázis javulására (41,3 %). A külföldi tulajdonú vállalatoknál ez az arány mindössze 10,5 %, a belföldi magántulajdonú cégeknél pedig 26,5 %.

Összességében a beszállítói bázis jövőbeli alakulásával kapcsolatban erősen megoszló véleményeket tapasztaltunk. Az átlagosnál nagyobb mértékben számítanak a beszállítói bázis javulására a kisebb méretű vállalatok, az alacsonyabb export részaránnyal rendelkezők, az állami vállalati jogelőddel nem rendelkezők, valamint a belföldi, azon belül is az állami többségi tulajdonban lévő vállalatok.

A fő versenytársak a most csatlakozó országok vállalatai lesznek?

Az adatokat a 13. sz. táblázat mutatja be.

13. sz. táblázat: A fő versenytársak a most csatlakozó országok vállalatai lesznek?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	75	26,6
2	46	16,3
3	75	26,6
4	58	20,6
5:teljesen egyetért	28	9,9
Összesen	282	100,0

A 13. sz. táblázat adatai azt mutatják, hogy a vállalatok nagyobb részben nem számítanak arra, hogy a csatlakozás után a fő versenytársaik a most csatlakozó országok vállalatai lesznek. A vállalatok 42,9 %-a fejezte ki nem ért egyet ezen állítással, míg 30,5 %-uk ért egyet e véleménnyel.

A létszám szerinti méret megoszlást figyelembe véve a közepes vállalatok fejeztek ki leginkább egyetértést az állítással (34,0 %), a nagyvállalatok csak 27,1 %-ban. A kisvállalatok közül csupán 18,8 % válaszolt egyetértőleg az állításra. Eszközérték szerint a kisebb vállalatoknál nagyobb mértékű az egyetértés (35,2 %), mint a nagyobb vállalatoknál (20,1 %). Árbevétel szerint a kisebb vállalatok sokkal nagyobb mértékben osztották a véleményt (36,2 %), mint a nagyobb vállalatok (15,5 %). A méret három mutatószáma szerint tehát ellentétes véleményekkel találkozunk. Az összefüggés nem egyértelmű a méret és az állítás között.

Az export árbevétel aránya szerint a 26 és 50 % közötti exporttal rendelkező vállalatoknál volt a legnagyobb egyetértés az állítással (46,5 %), majd ezt követően a 76 % feletti exportot elérőknél (40,5 %). A 25 % alatti, valamint az 51 és 75 % közötti exportot forgalmazó kategóriákban 25 és 28 % közötti egyetértést tapasztaltunk.

A diverzifikáció mértéke és az állami vállalati jogelőd megléte szerint nem tapasztaltunk érdemleges eltérést a vállalati vélemények között.

A többségi tulajdonos szerint a külföldi tulajdonú cégek számítanak a legkevésbé a csatlakozó országokból származó versenytársakra (21,0 %), míg ez az arány az állami vállalatoknál 34,8 %, a belföldi magántulajdonú cégeknél 31,3 %.

Összességében a válaszok azt mutatják, hogy a vállalatok többnyire nem számítanak arra, hogy a most csatlakozó országok vállalatai lesznek a fő versenytársaik. Az átlagosnál nagyobb mértékű egyetértést fejeztek ki az állítással a 26 és 50 % közötti exporttal rendelkezők, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások.

Nő a más vállalatokkal kötött együttműködések szerepe?

Az adatokat a 14. sz. táblázat mutatja be.

14. sz. táblázat: Az EU-csatlakozás után nő a más vállalatokkal kötött együttműködések szerepe?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	35	12,6
2	42	15,1
3	97	34,9
4	81	29,1
5:teljesen egyetért	23	8,3
Összesen:	278	100,0

A 14. sz. táblázat adatai alapján erősen megoszló véleményeket állapíthatunk meg. Az egyetértők aránya 37,4 %, de közel ilyen mértékű a közömbös álláspontot jelző (34,9 %) és némileg alacsonyabb az egyet nem értők aránya (27,7 %).

Az egyet nem értők a létszám szerinti kisvállalatoknál kisebb gyakorisággal fordultak elő, mint a közepes és nagyvállalatoknál. Az egyetértő vélemények a méret szerint nem mutatnak egyértelmű tendenciát. Eszközérték szerint a kisebb vállalatok nagyobb mértékű (43,4 %) egyetértést jeleztek, mint a nagyobb cégek (25,3 %). Árbevétel szerint hasonló a kép, mint az eszközérték alapján: a kisebb vállalkozások 43,5 %-a egyetértő véleményt fogalmazott meg, míg a nagyobb cégeknél ez az arány csupán 21,1 %-os gyakoriságú. Összességében a méret függvényében azt állapíthatjuk meg, hogy a más vállalatokkal kötött együttműködést a kisebb vállalatok fontosabbnak tartják a csatlakozás után, mint a nagyvállalkozások.

Az export árbevétel aránya szerint azt állapíthatjuk meg, hogy a 25 % alatti exporttal rendelkező cégek tartják a leginkább fontosnak (44,0 %) a más vállalatokkal kötött együttműködést. Az egyetértő vélemények aránya magas még a 76 % feletti exportú cégeknél is (36,1 %). A többi kategóriában 28 és 33 % közötti egyetértő véleményt regisztráltunk.

A négyenél több üzletággal rendelkező cégek sokkal fontosabbnak tartják a vállalatközi együttműködést (45,6 %), mint az egy (31,4 %), vagy 2-3 üzletággal rendelkező cégek (36,6 %). Az állami vállalati előd megléte szerint nincs jelentős különbség a véleményekben.

A többségi tulajdonos szerint markáns véleménykülönbség tapasztalható a hazai és a külföldi többségi tulajdonban lévő cégeknél. A külföldi tulajdonú cégek mindössze 18,4 %-a tartotta fontosnak az együttműködést, míg ez az arány az állami tulajdonú vállalatoknál 35,6 %-os, a belföldi magántulajdonú vállalkozásoknál pedig 41,5 %-os.

Összességében a vélemények között erős szóródást tapasztalhatunk. A vállalatközi együttműködés fokozódó szerepével az átlagosnál nagyobb mértékben értettek egyet a kisebb méretű vállalatok, a 25 % alatti és a 76 % feletti export forgalmat bonyolítók, az erőteljesen diverzifikált vállalatok, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások. Itt is észrevehetjük, hogy a

külföldi többségi tulajdonban lévő cégek véleménye határozottan különbözik a többségi hazai tulajdonban lévő cégek álláspontjától, amit már az előző kérdéseknél is megállapíthattunk.

Olcsóbb, képzettebb munkaerőhöz juthatunk?

Az adatokat a 15. sz. táblázat mutatja be.

15.sz. táblázat: Olcsóbb, képzettebb munkaerőhöz juthatunk-e az EU-csatlakozás után?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	151	54,0
2	76	27,1
3	46	16,4
4	5	1,8
5: teljesen egyetért	2	0,7
Összesen:	280	100,0

A 15. sz. táblázat adatai alapján egyértelműen megállapíthatjuk, hogy a vállalatok döntő többsége (81,1 %) nem számít arra, hogy olcsóbb és képzettebb munkaerőhöz jut a csatlakozás után. Miután az adatok ennyire egyértelmű véleményt fejeznek ki, a vállalati jellemzők szerinti elemzést e kérdés kapcsán nem végezzük el.

Jelentős erőfeszítéseket kell tennünk a képzett munkaerő megtartásáért?

Az adatokat a 16. sz. táblázat mutatja be.

16.sz. táblázat: Jelentős erőfeszítéseket kell tennünk a képzett munkaerő megtartásáért?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	34	12,1
2	31	11,0
3	74	26,3
4	96	34,2
5:teljes mértékben egyetért	45	16,4
Összesen:	281	100,0

A vállalatok fele (50,6 %) azt válaszolta, hogy egyetért az állítással. Az egyet nem értők aránya 23,1 %, tehát többségben úgy látják a vállalati vezetők, hogy tenniük kell a képzett munkaerő megtartásáért.

A létszám szerinti méret alapján a válaszok nem mutatnak érdemleges különbségeket. Eszközérték szerint a kisebb vállalatok jobban érzik e feladat szükségességét (52,4 %-ban), mint a nagyobb vállalatok (45,0 %). Az árbevétel szerinti méretmegoszlás alapján hasonló értékeket kaptunk, mint eszközérték szerint.

Export árbevétel aránya szerint a 76 % feletti exportot elérő vállalatok többsége (67,5 %) egyetért a megállapítással. Az alacsonyabb export-hányadú vállalkozásoknál az egyetértő válaszok aránya 46 és 54 % között ingadozott.

Az üzletágak száma és a többségi tulajdonos szerint markáns eltéréseket nem tapasztaltunk a válaszokban. Az állami vállalati előddel nem rendelkező vállalatok némiképpen fontosabbnak tartották ezen erőfeszítéseket (54,6 %, szemben a 48,4 %-kal).

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalatok többnyire egyetértenek azzal, hogy jelentős erőfeszítések szükségesek a jól képzett munkaerő megtartására. Az átlagosnál nagyobb mértékben fejezték ki egyetértő véleményét az árbevétel és eszközérték szerinti kis- és középvállalatok, a 76 % feletti exporttal rendelkezők, az állami vállalati jogelőd nélküli cégek. Kiemelendőnek tartjuk, hogy a többségi tulajdon szerint e kérdésben nem tapasztaltunk érdemleges véleménykülönbséget.

Az újonnan belépő országok jelentős felvevőpiacot jelentenek számunkra?

Az adatokat a 17. sz. táblázat mutatja be.

17.sz. táblázat: Az újonnan belépő országok jelentős felvevőpiacot jelentenek számunkra?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	92	33,4
2	81	29,3
3	73	26,4
4	25	9,1
5:teljesen egyetért	5	1,8
Összesen:	276	100,0

A kapott válaszok alapján azt mondhatjuk, hogy a vállalatok döntő többsége nem számol jelentős felvevőpiacokkal az újonnan csatlakozott országokban. A válaszolók 52,7 %-a nem értett egyet ezen válasszal, s csupán 10,9 % az egyetértő vélemények aránya.

A vállalati méret bármelyik mutatója alapján sincsenek markáns különbségek a válaszok között. Az export árbevétel aránya, az állami vállalati előd megléte, valamint a diverzifikáció mértéke szerint ugyancsak nem tapasztaltunk jelentős eltéréseket. A külföldi többségi tulajdonú cégeknél az egyetértő válaszok aránya magasabb (18,9 %), mint a hazai állami (7,0 %) és magántulajdonú (10,7 %) cégeknél.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalatok többsége nem számít a felvevőpiac bővülésére az újonnan belépő országokban. Az átlagos képtől eltérő a külföldi többségi tulajdonú cégek véleménye: ők viszonylag nagyobb mértékben számítanak piacbővülésre az újonnan csatlakozott országokban.

Az eddigi EU-tagországok jelentős felvevőpiacot jelentenek számunkra?

A válaszokat a 18. sz. táblázat tartalmazza.

18. sz. táblázat: Ez eddigi EU-tagországok jelentős felvevőpiacot jelentenek számunkra?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: egyáltalán nem ért egyet	85	31,3
2	61	22,4
3	67	24,6
4	41	15,1
5: teljesen egyetért	18	6,6
Összesen:	272	100,0

A 18. sz. táblázat adatai azt mutatják, hogy a vállalatok több mint fele (53,7 %) nem számít a piacok bővülésére az eddigi tagországokban. A piacbővítést a válaszolók 21,7 %-a tartotta valószínűnek.

A létszám szerinti vállalatnagyság alapján azt regisztrálhatjuk, hogy a méret növekedésével emelkedik az új felvevőpiacot valószínűsítő vállalatok aránya. Az 50 fő alatti vállalkozásoknál ez az arány 13,3 %, a közepes méretűeknél 21,8 %, a nagyvállalatoknál 22,7 %. Eszközérték és árbevétel szerint nincs markáns különbség a vállalati véleményekben.

Az export árbevétel részaránya alapján az állapíthatjuk meg, hogy a magasabb exportot realizáló vállalatoknál nagyobb mértékben számítanak új piacokra a régi EU-tagországokban. Az egyetértő válaszok arány 25 % alatti exportnál mindössze 11,6 %, 26 és 50 % között 35,7 %, 51 és 75 % közötti exportnál 39,1 %, 76 % feletti exportnál 42,8 %.

A vállalati diverzifikáció mértéke és az állami vállalati elődszervezet megléte szerint a válaszok érdemben nem különböznek.

A vállalatok többségi tulajdonosa szerint említésre méltó eltéréseket találtunk. A külföldi többségi tulajdonban lévő cégek 30,5 %-a számít a piacainak bővülésére a korábbi EU-tagállamokban. Ez az arány az állami vállalatoknál csupán 14,3 %, a belföldi magántulajdonú cégeknél 21,6 %.

Összességében megállapíthatjuk, hogy a válaszoló vállalatok többnyire nem számítanak jelentős piacbővülésre az eddigi EU-tagállamokban. Az átlag felett számítanak jelentős felvevőpiacokra a nagyobb export részarányal rendelkezők, valamint a külföldi többségi tulajdonban lévő cégek.

Munkatársainkban nagy a bizonytalanság az EU-csatlakozás miatt?

Az adatokat a 19. sz. táblázat mutatja be.

19.sz. táblázat: A munkatársak bizonytalansága az EU-csatlakozás miatt.

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	53	18,8
2	57	20,2
3	103	36,6
4	37	13,1
5:teljesen egyetért	32	11,3
Összesen:	282	100,0

A válaszolók 39,0 %-a nem értett egyet ezzel a megállapítással. A közömbös véleményt formálók 36,6 %-os részarány képviseltek. A válaszolók közel negyede (24,4 %) érzi úgy, hogy a munkatársaikban nagy a bizonytalanság.

Létszám szerinti vállalati méret szerint azt állapíthatjuk meg, hogy a kisvállalatokra inkább jellemző a bizonytalanság (43,0 %), a közepes vállalatoknál 24,7 %, a nagyvállalatoknál 21,3 % az egyetértő válaszok aránya. Az eszközérték szerinti méret szerint hasonló megállapításokat tehetünk: a kisebb vállalatoknál 27,0 %-os, a nagyobbaknál 13,8 %-os volt az egyetértő válaszok aránya. Árbevétel szerint ugyancsak közel kétszeres a különbség a bizonytalanság érzetében a kis és a nagyvállalatok között (27,0 %, illetve 14,3 %).

Export értékesítés részaránya szerint az 51-75 % közötti exportot elérő vállalatoknál markánsan alacsonyabb a bizonytalanság érzete (8,7 %), mint a többi vállalatnál, ahol az egyetértő válaszok arány 21 és 32 % között mozgott.

A diverzifikáltság mértéke szerint nincs markáns különbség a válaszok között.

Az állami vállalati jogelőddel nem rendelkező vállalatoknál közel kétszeresen gyakoribb a bizonytalanság érzetét jelző válaszok aránya (33,1 %, szemben a 16,9 %-kal).

A többségi külföldi tulajdonban lévő cégeknél a legalacsonyabb a bizonytalanság érzete (8,1 %-nál). Az állami tulajdonú vállalatoknál ez az arány 30,4 %, a belföldi magántulajdonú cégeknél 26,2 %.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a válaszoló vállalatok többnyire nem értettek egyet a kérdésben foglalt véleménnyel. Az átlagosnál nagyobb bizonytalanságot jeleztek a kisebb vállalatok, valamint az állami vállalati jogelőd nélküli cégek. 51 és 75 % közötti export aránynál, valamint a többségi külföldi tulajdonú vállalkozásoknál az átlagosnál alacsonyabb bizonytalanságot jeleztek a vezetők.

Vállalatunk optimistán tekint az EU-csatlakozás várható hatásai elé?

Az adatokat a 20. sz. táblázat mutatja be.

20.sz. táblázat: Vállalatunk optimistán tekint az EU-csatlakozás várható hatásai elé?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	18	6,5
2	29	10,4
3	101	36,2
4	96	34,4
5:teljesen egyetért	35	12,5
Összesen:	279	100,0

A válaszok azt mutatják, hogy a vállalatok alapvetően optimisták az EU-csatlakozás várható hatásait illetően. 46,9 %-ban egyetértő válaszokat kaptunk, az elutasító válaszok arány 16,9 %. A közömbös véleményít formáló meghaladják a vállalatok harmadát (36,2 %).

A létszám, az eszközérték és az árbevétel alapján képzett vállalati méretkategóriák szerint karakterisztikus különbségek egyik esetben sem állapíthatóak meg. A válaszok nem mutatnak jelentős eltéréseket az export részarány, az állami vállalati elődszervezet megléte, valamint a diverzifikáció mértéke szerint sem.

A külföldi többségi tulajdonú vállalatok optimistábban az EU-csatlakozás hatásait illetően, mint a belföldi tulajdonú társaik. A külföldi tulajdonú vállalkozások 62,1 %-a jelzett optimista véleményt. Ez az arány az állami tulajdonú vállalatoknál 40,0 %, a belföldi magántulajdonú cégeknél 45,7 %.

Összességében többnyire optimista véleményeket tapasztaltunk a csatlakozás várható hatásait illetően. Az átlagnál optimistább véleményt fogalmaztak meg a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalkozások vezetői.

Az EU-csatlakozás várható hatása a vállalat pénzügyi és piaci helyzetére – a pénzügyi vezetői kérdőívben szereplő kérdések megválaszolása alapján

Az alábbi kérdésekkel kapcsolatban kértünk véleményt:

- Javulnak a hitelhez jutás feltételei.
- A finanszírozásban nő majd a devizahitelek szerepe.
- Javul a vevők fizetési fegyelme.
- Kedvezőbb fizetési feltételeket érhetünk el a beszállítóinkkal szemben.
- Termékeink ára csökkenni fog a hazai piacon.
- Beszerzési áraink csökkennek.
- A csatlakozás hatására jelentősen átrendeződnek majd beszállítói, vevői kapcsolataink.

Javulnak a hitelhez jutás feltételei?

Az adatokat a 21. sz. táblázat mutatja be.

21.sz. táblázat: Javulnak a hitelhez jutás feltételei az EU-csatlakozás után?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: egyáltalán nem ért egyet	48	17,9
2	33	12,3
3	101	37,8
4	69	25,7
5: teljesen egyetért	17	6,3
Összesen:	268	100,0

A válaszok nagymértékű különbségeket mutatnak. A vállalatok 30,2 %-a nem ért egyet ezzel a véleménnyel, 37,8 %-uk nem foglalt állást, 32,0 % pedig a hitelhez jutás feltételeinek javulására számít. Várhatóan a vállalati jellemzők szerinti vizsgálat választ ad a fenti bizonytalan helyzetre.

A létszám szerinti méret alapján azt állapíthatjuk meg, hogy a kisvállalatok számítanak a legkevésbé a hitelezési feltételek javulására. Csupán 13,3 %-ban kaptunk egyetértő véleményt ebből a vállalati körből. A közepes méretű vállalkozásoknál 28,4 %, a nagyvállalatoknál 40,0 % volt az egyetértő vélemények aránya. Eszközérték szerint a kisebb vállalatok valamivel nagyobb arányban (34,3 %) jelezték a feltételek várható javulását, mint a nagyobb cégek (28,6 %). Árbevétel szerint is a kisebb vállalatok némileg nagyobb mértékben jelezték a feltételek várható javulását (33,9 %), mint a nagyobb társaik (26,7 %). A méret alapján tehát ellentmondásos a kép a különböző mérési módok esetében.

Export részarány szerint a kicsi (25 % alatti) és a nagy (76 % feletti) exportot elérő cégek inkább számítanak a hitelezési feltételek javulására (33,6, illetve 35,1 %-ban), mint az export szempontjából közbülső helyet elfoglaló vállalkozások (26,2 és 21,7 % jelezte a feltételek várható javulását).

Az egy üzletággal rendelkező vállalkozások kevésbé (25, 8 %-ban) számítanak javuló feltételekre, mint a 2-4 üzletággal (35,3 %) és a négynél több üzletággal rendelkezők (33,3 %). Az állami vállalati jogelőddelel rendelkezők inkább számolnak javuló hitelfeltételekre (36,6 %-ban), mint az ilyen előddel nem rendelkezők (24,8 %).

A külföldi többségi tulajdonú cégek a hitelfeltételekben kevésbé várnak változásokat, mint az állami és a belföldi magántulajdonú cégek. A külföldi tulajdonnál a közömbös válasz a leggyakoribb (47,5 %-ban), az állami és a belföldi magántulajdonú vállalatoknál az egyetértő és az egyet nem értő vélemények közel azonos arányban fordultak elő.

Összességében a vállalati vélemények erőteljes szóródását figyelhetjük meg ebben a kérdésben. Az átlagosnál nagyobb mértékben számítanak a hitelhez jutás feltételeinek javulására az

alacsony és a domináns exporttal rendelkezők, az erőteljesebben diverzifikált cégek, az állami vállalati jogelőd nélküliek, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévők.

A finanszírozásban nő majd a devizahitelek szerepe?

Az adatokat a 22. sz. táblázat tartalmazza.

22.sz. táblázat: *A finanszírozásban nő-e a devizahitelek szerepe?*

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	22	8,3
2	16	6,0
3	81	30,5
4	100	37,5
5:teljesen egyetért	47	17,7
Összesen:	266	100,0

A táblázat alapján láthatjuk, hogy a vállalkozások több mint fele (53,3 %) egyetért a devizahitelek szerepének várható növekedésével. Az állítást elutasító cégek arány 14,3 %.

A létszám és az eszközérték alapján mért vállalati nagyság nem mutat összefüggést a devizahitelek szerepéről alkotott véleménnyel. Árbevétel szerint a kisebb forgalmú vállalatoknál magasabb a devizahitelek növekvő szerepét jelző vélemény (56,5 %-nál), mint a nagyobb vállalkozásoknál (50,7 %).

Az export részarány függvényében a válaszok nem mutatnak jellegzetes tendenciát. A kisebb és a legnagyobb exportú csoportban magasabb arányban jelezték a devizahitelek növekvő szerepét, mint a közepes méretű exportot forgalmazók.

A több üzletággal rendelkező vállalkozások inkább jelezték a devizahitelek növekvő szerepét (66,6 és 59,3 %-ban), mint az egy üzletágú cégek (34,0 %).

Az állami vállalati jogelőd megléte szerint nincs érdemleges különbség a válaszokban.

A külföldi többségi tulajdonú vállalatok kevésbé számítanak a devizahitelek szerepének fokozódására (47,5 %-ban), mint az állami tulajdonú (59,4 %-ban) és a belföldi magántulajdonú vállalkozások (55,0 %-ban).

Össességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalatok többsége egyetért a devizahitel növekvő szerepével. Az átlagnál nagyobb mértékben számítanak erre az erőteljesebben diverzifikált cégek, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások.

Javul a vevők fizetési fegyelme?

Az adatokat a 23. sz. táblázat mutatja be.

23.sz. táblázat: Javul-e a vevők fizetési fegyelme a csatlakozást követően?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: egyáltalán nem ért egyet	80	29,7
2	57	21,2
3	104	38,6
4	23	8,6
5: teljesen egyetért	5	1,9
Összesen:	269	100,0

A táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatok fele (50,9 %), nem ért egyet az állítással, s csak 10,5 % fejezte ki egyetértését. Viszonylag magas a csatlakozást e szempontból közömbösnek tekintő vállalkozások aránya (38,6 %).

Létszám szerint az 50 fő alatti kisvállalkozásoknál a legoptimistábbak a vezetők a fizetési fegyelem várható javulását illetően (26,6 %-ban). A nagyobb vállalatoknál 10 % körüli az állítással egyetértők aránya. Eszközérték alapján nincs érdemleges különbség a válaszokban. Árbevétel szerint ugyancsak azt láthatjuk, hogy a kisebb cégek optimistábbak a fizetési fegyelem várható változását illetően. 18,3 %-uk jelezte a várható javulást, míg a nagyobb forgalmú cégeknél mindössze 2,8 %.

Az export részarány, a diverzifikáció mértéke, az állami vállalati előd megléte, valamint a többségi tulajdonos szerint nem találtunk markáns különbségeket a válaszokban.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalkozások többsége nem számít a vevők fizetési fegyelmének javulására. A leginkább optimisták e szempontból a kisebb vállalkozások.

Kedvezőbb fizetési feltételeket érhetünk el a beszállítóinkkal szemben?

Az adatokat a 24. sz. táblázat tartalmazza.

24. tábla: Kedvezőbb fizetési feltételeket érhetünk el a beszállítóinkkal szemben?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: egyáltalán nem ért egyet	75	27,9
2	55	20,4
3	99	36,8
4	37	13,8
5: teljesen egyetért	3	1,1
Összesen:	269	100,0

A 24. sz. táblázat adatai azt mutatják, hogy a vállalatok kevésbé számítanak a feltételek javulására. 48,3 %-ban nem értenek egyet e válasszal, az egyetértők aránya ugyanakkor csak 14,9 %. A válaszolók több mint harmada közömbösnek tartja e szempontból az EU-csatlakozást.

A vállalati méret egyik mutatója alapján sem találtunk jellegzetes különbséget a válaszokban.

Az alacsony export részarányú vállalatok inkább számítanak ezen feltételek javulására, mint a magasabb exportot realizálók.

A diverzifikáció mértéke és az állami vállalati jogelőd megléte szerint nincs jelentős különbség a válaszokban.

Többségi tulajdonos szerint az állami vállalatok inkább számítanak javulásra (23,1 %-ban), mint a külföldi (17,5 %) és a belföldi magántulajdonú cégek (12,7 %).

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalatok többsége nem számít a fizetési feltételek javulására a beszállítókkal szemben. Az átlagánál optimistább várakozásokat fogalmaztak meg az alacsonyabb export részaránnyal rendelkezők, valamint a többségi állami tulajdonban lévő vállalkozások.

Termékeink ára csökkenni fog a hazai piacon.

Az adatokat a 25. sz. táblázat mutatja be.

25.sz. táblázat: *Termékeink ára csökkenni fog a hazai piacon?*

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: egyáltalán nem ért egyet	85	32,0
2	58	21,8
3	83	31,2
4	28	10,5
5: teljesen egyetért	12	4,5
Összesen:	266	100,0

Az adatok alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatok több mint fele (53,8 %) nem számol árainak csökkenésével. A válasszal mindössze a megkérdezettek 15,0 %-a ért egyet. A közömbös választ adók aránya közel egyharmad.

Létszám szerinti méret alapján karakterisztikus véleménykülönbségeket nem találtunk. Eszközérték szerint a kisebb cégeknél némileg nagyobb az egyetértő vélemények aránya (16,5 %), mint a nagyobb vállalatoknál (10,6 %). Árbevétel szerint nincs érdemleges különbség a vállalati véleményekben.

Export árbevétel mértéke, az üzletágak száma és az állami vállalati jogelőd megléte szerint a válaszok nem mutatnak jelentős eltéréseket.

Az állami többségi tulajdonú vállalatok a legkevésbé számítanak árcsökkenésre (mindössze 7,9 %-ban). A külföldi tulajdonú cégek 15,4 %-a, a belföldi magántulajdonúak 15,9 %-a fejezte ki egyetértését az állítással.

Összességében a hazai piacon árcsökkenésre többnyire nem számítanak a vállalatok. Csökkenést leginkább a külföldi többségi tulajdonú és a belföldi állami tulajdonú cégek vezetői jeleztek.

Beszerezési áraink csökkennek?

Az adatokat a 26. sz. táblázat mutatja be.

26.sz. táblázat: Beszerezési áraink csökkennek a csatlakozás után?

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	90	33,5
2	76	28,4
3	78	29,1
4	19	7,1
5:teljesen egyetért	5	1,9
Összesen:	268	100,0

Az adatok azt mutatják, hogy a vállalatok többsége (61,9 %) nem számít a beszerzési árak csökkenésére. Ilyen várákozást a válaszolók mindössze 9,0 %-a jelzett. A közömbös választ adók közel 30 %-ot tesznek ki.

A vállalati méret egyik mutatója alapján nincs jelentős különbség a válaszokban.

Az export részarány szerint kicsit eltér a 25 % alatti exporttal rendelkező vállalatok válasza. Ezen cégek 12,8 %-a árcsökkenést jelzett, míg a többi vállalatnál ilyen vélemény alig fordult elő.

A diverzifikáció mértéke, az állami vállalati előd megléte, valamint a többségi tulajdonos szerint a válaszok nem mutatnak érdemi eltéréseket.

A csatlakozás hatására jelentősen átrendezőknek majd a beszállítói, vevői kapcsolataink?

Az adatokat a 27. sz. táblázat mutatja.

27.sz. táblázat: A beszállítói, vevői kapcsolatok átrendeződése a csatlakozás hatására

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1:egyáltalán nem ért egyet	75	27,9
2	71	26,4
3	87	32,3
4	26	9,7
5:teljesen egyetért	10	3,7
Összesen:	269	100,0

Az adatok a beszállítói, vevői kapcsolatos várható változását elvető vélemények többségét mutatják. A válaszolók 54,3 %-a nem értett egyet az állítással, s mindössze 11,4 % fejezte ki egyetértését. A vállalatok közel harmada közömbösnek tartja a csatlakozást e szempontból.

A létszám és az eszközérték szerinti méret alapján a válaszok nem mutatnak érdemi különbségeket. Árbevétel alapján a kisebb vállalatok inkább számítanak kapcsolataik átrendeződésére (14,8 %), mint a nagyobb forgalmúak (7,1 %-os egyetértési arány).

Export részarány szerint karakterisztikus különbségeket nem tapasztaltunk.

Az üzletágak száma szerint olyan különbség érzékelhető, hogy a négynél több üzletággal rendelkező vállalatoknál a leggyakoribb a közömbös vélemény, s a legalacsonyabb az egyetértési arány a megfogalmazott állítással. Az egy, illetve a 2-3 üzletággal rendelkező vállalatok válaszai nagymértékben hasonlóak.

Az állami vállalati jogelőd megléte szerinti kategóriákban a vélemények alapvetően hasonlóak.

A külföldi többségi tulajdonú vállalatoknál találtuk a legalacsonyabb fokú egyetértést (7,7 %) az állítással. Az állami tulajdonú vállalatoknál, valamint a belföldi magántulajdonú cégeknél az egyetértés foka kissé magasabb (12,9 %, illetve 14,1 %).

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalkozások többsége nem számít a beszállítói és vevői kapcsolataik átrendeződésére. Változásokra leginkább a külföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások számítanak.

Az Európai Unióhoz való csatlakozásnak a vállalatok pénzügyi és piaci helyzetére gyakorolt hatását illetően az egyes kérdésekre adott válaszokat összegezve azt állapíthatjuk meg, hogy jelentősebb változásra az alábbi területeken számítanak a vállalkozások:

- A piaci verseny erősödése,
- Jelentős erőfeszítéseket kell tenni a jól képzett munkaerő megtartására,
- A csatlakozás összességében pozitív várakozásokat vált ki,
- A devizahitelek szerepe növekedni fog.

Az egyes kérdésekkel kapcsolatos véleményekben a külföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások eltérő várakozásait regisztrálhattuk. Ezek a cégek a hazai többségi tulajdonban lévő partnereikhez viszonyítva az alábbi kérdésekben nyilvánítottak eltérő véleményeket:

- A külpiacra jutás költségeit illetően nagyobb mértékben számítanak csökkenésre,
- Kevésbé számítanak EU-s támogatásokra,
- Kevésbé számítanak erős versenytársak megjelenésére,
- Nagyobb mértékben várják exportjuk bővülését,
- Piaci helyzetükben kevésbé várnak változásokat,
- Alacsonyabb mértékben várnak fő versenytársakat a most csatlakozó országokból,

- A más vállalatokkal kötött együttműködés szerepének növekedésére kevésbé számítanak,
- Az újonnan belépő országokban nagyobb mértékben számítanak felvevőpiacokra,
- Az eddigi EU-tagállamokban is inkább számítanak felvevőpiacaik bővülésére,
- Munkatársaik alacsonyabb bizonytalanságot érzékelnek,
- Optimistábbak a csatlakozás várható hatásait illetően,
- A hitelhez jutás feltételeiben kevésbé számítanak javulásra,
- Kevésbé várják a devizahitelek szerepének növekedését.

A fenti vélemények tükrözik, hogy a többségi külföldi tulajdonban lévő vállalkozások a csatlakozást megelőzően is intenzívebben jelen voltak a EU piacain, ezért inkább a szabad termékáramlásból származó előnyök kihasználását várják, s kevésbé tartanak a verseny erősödésétől, mint a többségi hazai tulajdonban lévő vállalatok.

5. A vállalat gazdálkodási mutatószámainak jövőbeli várható alakulása szempontjából milyen szerepet tulajdonítanak az EU-hoz való csatlakozásnak?

Ezeket a kérdéseket a termelési/szolgáltatási vezetőknek tettük fel. Az EU-csatlakozás várható hatásait az alábbi mutatókkal kapcsolatban kérdeztük meg:

- Termelékenység (input/output),
- Közvetlen termelési/szolgáltatási munkaráfordítás,
- Kapacitáskihasználás,
- Készletforgás,
- Fogyasztók által észlelt minőség,
- Rendelésteljesítési idő,
- Rendelésteljesítés pontossága,
- Vevőszolgálat,
- Garanciális költségek,
- Vevői reklamáció kezelésének ideje.

A termelékenység várható alakulásában az EU-csatlakozás szerepe

Az adatokat a 28. sz. táblázat tartalmazza

28.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a termelékenység várható alakulásában

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	17	6,3
2:	19	7,1
3:	77	28,7
4:	104	38,9
5: Nagyon fontos	51	19,0
Összesen:	268	100,0

A táblázat adatai mutatják, hogy a vállalatok több mint fele (57,9 %) fontos vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít az EU-csatlakozásnak. A válaszoló cégek közel 30 %-a közömbös hatást tulajdonít a csatlakozásnak. A lényegtelen, vagy kisebb jelentőségű hatást a vállalatok 13,4 %-a jelezte.

Az 50 fő alatti kisvállalatok viszonylag kisebb szerepet tulajdonítanak a csatlakozás várható hatásának. 26,6 %-uk válaszolta azt, hogy nem lényeges, vagy viszonylag kevésbé lényeges (1. és 2. válaszok együtt) a csatlakozás szerepe. A 250 fő feletti vállalatok viszont a fontos hatás jelzése szempontjából emelkednek ki (4. és 5. válasz együttesen: 58,9 %).

Eszközérték alapján a válaszok nem mutatnak egyértelmű összefüggést a mérettel. Árbevétel alapján a kisebb vállalatok fontosabb szerepet tulajdonítanak a csatlakozás hatásainak, mint a nagyobbak (59,4 % és 54,4 %).

A méret három mutatója alapján együttesen nem állapíthatunk meg karakterisztikus összefüggést.

Export részarány alapján a 26 és 50 % közötti export részaránnyal rendelkező vállalatok sokkal fontosabbnak tartják az EU-csatlakozás szerepét (76,9 %), mint a 25 % alatti (58,0 %), valamint az 51 % feletti export részarányú vállalkozások (45,8 és 47,2 %-os gyakoriságú fontos válasz).

Az egy üzletággal rendelkező vállalatok fele közömbösnek ítélte az EU-csatlakozás szerepét. A fontos szerepet tulajdonító vállalatok aránya 41 %, szemben a jelentéktelen szerepet jelző 9 %-kal. A 2-3 üzletágot működtető vállalatok tartották leginkább fontosnak az EU-csatlakozás szerepét (64,9 %). A négynél több üzletággal rendelkezők ugyancsak többségében (61,8 %) fontosnak ítélték az EU-csatlakozás szerepét.

Az állami vállalati jogelőd megléte vagy hiánya szerint vizsgálva a mintánkat lényeges különbségek nem tapasztalhatóak.

Többségi tulajdonos szerint a hazai állami vállalatok jelezték leggyakrabban az EU-csatlakozás fontos szerepét. A belföldi magánvállalatok 58,5 %-a tartotta fontosnak a csatlakozást, míg a külföldi többségi tulajdonú vállalkozásoknál ez az arány csak 44,4 % volt.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalati vezetők többnyire fontosnak ítélik a csatlakozás szerepét a termelékenység alakulása szempontjából. Átlag feletti fontosságot a 26 és 50 % közötti export forgalommal rendelkezők, az erősebben diverzifikált vállalatok, valamint a belföldi többségi tulajdonú cégek jeleztek.

Az EU-csatlakozás szerepe a közvetlen termelési/szolgáltatási munkaráfordítás alakulása szempontjából

Az adatokat a 29. sz. táblázat tartalmazza.

29.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a közvetlen termelési/szolgáltatási munkaráfordítás alakulása szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	16	5,9
2:	15	5,5
3:	82	30,3
4:	107	39,5
5: Nagyon fontos	51	18,8
Összesen:	271	100,0

A táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatok több mint fele 58,3 %-a fontos vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít a csatlakozásnak. Viszonylag magas (30 %-os) a közömbös választ adók aránya. Az alacsony fontosságú válaszok mindössze 11,4 %-os gyakorisággal fordultak elő a mintánkban.

Az 50 fő alatti kisvállalkozások viszonylag alacsony szerepet tulajdonítottak a csatlakozás szerepének: mindössze a vállalkozások fele tartotta fontos tényezőnek. Az 51 és 250 fő közötti vállalkozások jelezték leginkább a csatlakozás fontosságát (60,1 %-ban). A nagyvállalatoknál köztes értéket kaptunk: 56,8 %-uk jelezte a csatlakozás fontos szerepét.

Eszközérték szerint a kisebb vállalatok jeleztek nagyobb fontosságok (63,5 %, szemben a nagyobb cégek 47,4 %-ával). Árbevétel alapján jellegzetes eltérés nem tapasztalható a vállalatok válaszaiban.

Összességében a méret alapján a kép ellentmondásos, markáns összefüggés nem állapítható meg.

Az export részarány növekedésével párhuzamosan a munkaráfordításban az EU-csatlakozás csökkenő szerepét jelezték a vállalatok. Az alacsony (25 % alatti) export esetében ez az arány még 60,1 % volt, a 75 % feletti exportnál csupán 47,3 %.

A diverzifikáció mértéke szerint a 2-3 üzletággal rendelkező vállalatok jelezték a leggyakrabban (65,0 %-ban) a csatlakozás fontos szerepét. Az egy üzletággal rendelkezők közel fele (45,5 %) közömbös választ adott, a fontosságot 47,7 % jelezte.

A négynél több üzletággal rendelkezők 54,7 %-a jelezte a csatlakozás fontos szerepét.

Az állami vállalati előddel nem rendelkező vállalkozások nagyobb mértékben (62,7 %) jelezték a csatlakozás fontos szerepét, mint az állami előddel rendelkezők (55,5 %).

A többségi tulajdonos szerint azt állapíthatjuk meg, hogy a hazai tulajdonban lévő vállalatok nagyobb szerepet tulajdonítanak a csatlakozásnak, mint a külföldi tulajdonú cégek. A többségi állami tulajdonban lévő vállalatok 75,1 %-a fontosnak tartja a csatlakozás hatását. A belföldi magántulajdonú vállalkozásoknál ez az arány 58,1 %. A külföldi tulajdonú vállalatok csupán 38,9 %-a tartotta fontosnak az EU-csatlakozást a munkaráfordítás szempontjából.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalkozások többsége fontosnak tartja az EU-csatlakozást a közvetlen munkaráfordítás alakulása szempontjából. Az átlagosnál nagyobb fontosságot jeleztek az alacsonyabb export részaránnyal rendelkezők, a 2-3 üzletágot működtetők, az állami vállalati előddel nem rendelkezők, valamint a többségi hazai tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás szerepe a kapacitás-kihasználás szempontjából

Az adatokat a 30. sz. táblázat tartalmazza.

30.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a kapacitás-kihasználás szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	18	6,7
2:	16	6,0
3:	86	32,2
4:	90	33,8
5: Nagyon fontos	57	21,3
Összesen:	267	100,0

A táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatok többsége (55,1 %-a) fontosnak tartja a csatlakozást a kapacitás-kihasználás szempontjából. A válaszolók közel harmada közömbös véleményt fogalmazott meg. A nem fontos szerepet mindössze a vállalkozások 12,7 %-a jelezte.

Létszám szerint a kisvállalatok némileg kisebb szerepet tulajdonítanak a csatlakozásnak. A nagyvállalatok tartják a legfontosabbnak a csatlakozás hatását. A közepes és a nagyvállalatok véleménye között kicsi az eltérés.

Eszközérték szerint a kisebb vállalatok némileg fontosabbnak tartják az EU-csatlakozás hatását, az eltérés azonban nem lényeges.

Árbevétel szerint is a kisebb vállalatok jeleztek nagyobb jelentőséget az EU-csatlakozás hatását illetően. Ez eltérés azonban nem kardinális (56,3 %, szemben az 50,0 %-os fontossággal).

Export árbevétel aránya szerint az 50 % alatti exporttal rendelkező vállalatok fontosabbnak tartják a csatlakozás szerepét (62,9 %, valamint 57,1 %), mint az 50 % feletti exportot bonyolító vállalatok (utóbbiak 45,8 és 44,5 %-ban jelezték a fontos szerepet).

Diverzifikáció mértéke szerint a 2-3 üzletággal rendelkező vállalatok tartják a legfontosabbnak az EU-csatlakozás hatását: 63,4 %-ban kaptunk tőlük ilyen értelmű válaszokat. A négynél több üzletágot üzemeltető cégek 52,0 %-a jelezte a csatlakozás fontos szerepét. Az egy üzletágú vállalkozásoknál a fontosságok csak 45,5 %-ban jelezték a válaszadók.

Az állami vállalati előd megléte szerint azt mondhatjuk, hogy az előddel rendelkezők kevésbé tartják fontosnak (51,4 %) az EU-csatlakozás hatását, mint az ilyen előddel nem rendelkezők (60,5 %).

Többségi tulajdonos szerint a hazai tulajdonban lévő vállalatok fontosabbnak tartják a csatlakozás szerepét, mint a külföldi tulajdonú cégek. A hazai állami tulajdonú vállalatok 59,5 %-a válaszolta azt, hogy fontos, vagy nagyon fontos az EU-csatlakozás szerepe. A belföldi magántulajdonú cégeknél ez az arány 56,1 %-os volt, a külföldi tulajdonú vállalkozásoknál pedig 44,5 %.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalkozások többsége fontosnak tartja a csatlakozás szerepét a kapacitás-kihasználás szempontjából. Átlag feletti fontosságot jeleztek az 50 % alatti export forgalmat bonyolítók, a 2-3 üzletággal rendelkezők, az állami vállalati jogelőd nélküli cégek, valamint a többségi hazai tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás szerepe a készletek forgási sebessége szempontjából

Az adatokat a 31. sz. táblázat mutatja.

31.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a készletek forgási sebessége szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	23	8,8
2:	12	4,6
3:	89	34,2
4:	82	31,6
5: Nagyon fontos	54	20,8
Összesen:	260	100,0

A válaszoló vállalatok több mint fele (52,4 %) fontosnak tartja a csatlakozást. A közömbös választ adó vállalatok aránya a teljes minta harmadát teszi ki (34,2 %). Az alacsony fontosságot mindössze 13,4 %-ban jelezték a vállalatok.

Létszám szerinti méret alapján a kisvállalatok jelezték legalacsonyabb arányban az EU-csatlakozás fontos szerepét (40,0 %). Ez a mutató a közepes vállalatoknál 51,0 %-os, a nagyvállalatoknál 56,1 %-os értéket mutatott.

Eszközérték és árbevétel alapján a kisebb vállalatok fontosabbnak tartják az EU-csatlakozást, mint a nagyobb cégek.

Összességében a méret három mutatója szerint ellentmondásos képet kaptunk. Markáns összefüggést nem állapíthatunk meg a mérettel kapcsolatban.

Export árbevétel aránya szerint azt állapíthatjuk meg, hogy a 76 % feletti exportot elérő vállalatok az átlagnál kisebb fontosságot tulajdonítanak az EU-csatlakozásnak a készletek forgási sebessége szempontjából. Ebben a kategóriában a fontos és a nagyon fontos szerepet jelző vállalatok aránya együttesen 37,2 %. A legnagyobb fontosságot a 26 és 50 % közötti export forgalmat lebonyolító vállalatok jelezték (84,6 %), ezt követi az 51 és 75 % közötti exportú cégek véleménye, majd következik a 25 % alatti vállalatok véleménye, ami 51,4 %-ban jelezte a fontosságot. Meg kell még jegyezni, hogy az EU-csatlakozás lényegtelen szerepét mindegyik export részarány szerinti kategóriában alacsony arányban jelezték a vállalatok. Az értékek 3,8 és 14,3 % között szóródnak. A 76 % feletti kategóriában magas (48,6 %-os arányú) a közömbös véleményt nyilvánító vállalatok aránya.

Az üzletágak száma szerint a válaszok nem mutatnak lényeges eltéréseket. Az állami vállalati jogelőddel nem rendelkező vállalatok az átlagnál kissé nagyobb mértékben tartják fontosnak az EU-csatlakozás hatását. A jogelőd nélküli cégek az átlag alatti gyakorisággal jelezték fontos szerepet.

Többségi tulajdonos szerint a külföldi tulajdonú cégeknél a legalacsonyabb az EU-csatlakozásnak fontos szerepet tulajdonító vállalatok aránya (42,4 %). Ez az érték a belföldi állami tulajdonúaknál 53,9 %-os gyakoriságú, s ehhez hasonló a belföldi magáncégek véleménye (53,5 %). Az alacsony fontosságot tulajdonító vállalatok aránya a külföldi tulajdon esetén a leggyakoribb, ami megerősíti a fenti megállapítást.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a válaszolók több mint fele fontosnak tartja a csatlakozás hatását a készletek forgási sebességének alakulása szempontjából. Az átlag feletti fontosságot jelezték a 26 és 50 % közötti export forgalmat elérők, az állami jogelőd nélküli cégek, valamint a többségi belföldi tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás hatása a fogyasztók által észlelt minőségre

Az adatokat a 32. sz. táblázat mutatja be.

32.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás hatása a fogyasztók által észlelt minőségre

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	18	6,7
2	9	3,3
3	51	18,9
4	88	32,6
5: Nagyon fontos	104	38,5
Összesen	270	100,0

A táblázat alapján megállapíthatjuk, hogy a vállalatok közel három-negyede (71,1 %-a) fontos szerepet tulajdonít az EU-csatlakozásnak az észlelt minőség szempontjából. A lényegtelen szerepet tulajdonítók arány 10,0 % csupán.

Létszám szerinti vállalati méret alapján azt tapasztaljuk, hogy a közepes vállalatok értékelték a leginkább fontosnak az EU-csatlakozás hatását (a 4 és 5 skálaértékek együttes gyakorisága 73,6 %). A nagyvállalatoknál kismértékkel az átlag alatti (69,0 %) értéket tapasztaltunk. A kisvállalatok tartották legkevésbé fontosnak a csatlakozás hatását (62,6 %), de még itt is a fontos szerepet jelezték a vállalatok.

Eszközérték és árbevétel szerint a nagyvállalatok alacsonyabb fontosságot jeleztek, mint a kis- és közepes méretű vállalkozások.

Export részarány szerint a 26 és 50 % közötti export forgalmat elérő vállalkozások az átlagnál lényegesen nagyobb szerepet tulajdonítanak az EU-csatlakozásnak. A fontos és nagyon fontos választ jelző vállalkozások aránya ebben a kategóriában 88,9 %. Kissé az átlag feletti értéket mutat a 25 % alatti exportú cégek csoportja. A 76 % feletti exportnál a fontos és nagyon fontos válaszok együttes gyakorisága csak 55,6 %-os volt.

A diverzifikáció mértéke szerint az egy üzletággal rendelkező vállalatok jelezték az EU-csatlakozás legnagyobb fontosságát (79,5 %). Kissé az átlag felett van a 2-3 üzletágú vállalatok csoportja (73,1 %), a négynél több üzletággal rendelkezők pedig az átlag alatti 65,7 %-ban jelezték a csatlakozás fontos szerepét.

Az állami vállalati jogelőddel nem rendelkező cégek az átlagosnál nagyobb gyakorisággal (75,4 %) jelezték a csatlakozás fontos hatását. Az állami vállalati előddel rendelkező vállalatok mutatója 68,2 %-os gyakoriságot ért el.

Többségi tulajdonos szerint a hazai tulajdonban lévők sokkal fontosabbnak tartják a csatlakozás hatását, mint a külföldi tulajdonú vállalkozások. A belföldi állami tulajdonú vállalatok csoportjában a fontos szerepet jelzők aránya 75,7 %, hasonló, mint a belföldi magán cégek mutatója (74,7 %). A külföldi többségi tulajdon esetén ez a mutató csupán 41,5 %. Ezek a vállalatok leggyakrabban (44,4 %-ban) a csatlakozás közömbös szerepét jelezték.

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalatok többsége fontosnak ítélte az EU-csatlakozás szerepét a fogyasztók által észlelt minőség szempontjából. Átlag feletti fontosságot vallottak a kisebb méretű, a 26 és 50 % közötti exportot forgalmazó, a kevésbé diverzifikált, az állami tulajdonú jogelőd nélküli, valamint a belföldi többségi tulajdonú cégek.

Az EU-csatlakozás szerepe a rendelésteljesítési idő alakulása szempontjából

Az adatokat a 33. sz. táblázat mutatja be.

33.sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a rendelésteljesítési idő alakulása szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	19	7,3
2	17	6,5
3	63	24,2
4	81	31,0
5: Nagyon fontos	81	31,0
Összesen	261	100,0

A táblázat alapján egyértelműen megállapítható, hogy a vállalatok többsége fontosnak, vagy nagyon fontosnak tartja a csatlakozás hatását a rendelésteljesítési idő szempontjából. A 4. és 5. skálaértékek együttes gyakorisága 62,0 %, míg a lényegtelen szerepet valló cégek aránya csak 13,8 %. A vállalatok közel negyede jelzett közömbös választ. Az erre a kérdésre adott válaszok bizonyára összefüggenek azzal a korábbi megállapításunkkal, hogy a csatlakozás következtében a verseny erősödésére számítanak a vállalatok (lásd: 9. sz. táblázat).

Létszám szerinti vállalati méret alapján azt állapíthatjuk meg, hogy minél nagyobb a vállalat, annál inkább számít a csatlakozás jelentős szerepére a rendelésteljesítési idő alakulása szempontjából. A kisvállalatoknál a fontos szerepet jelző cégek aránya 50,0 %, a közepes vállalatoknál 60,8 %, a nagyvállalatoknál 66,0 %.

Eszköztérték alapján ugyancsak a nagyobb vállalatoknál tapasztaltuk gyakrabban a csatlakozás fontos szerepét kifejező véleményeket. Árbevétel szerint a kis- és közepes vállalatok jelezték gyakrabban az EU-csatlakozás fontos szerepét (66,1 %, szemben a nagyvállalatok 53,1 %-os gyakoriságával).

Export részarány szerint a 26 és 50 % közötti exportú cégeknél a leggyakoribb a csatlakozás fontos szerepét jelző vélemény (77,8 %). A legalacsonyabb fontosságot a 76 % feletti mutatóval rendelkező vállalatoknál regisztráltunk. Az 51-75 % közötti cégek ugyancsak az átlag feletti mutatóval rendelkeznek (69,5 %).

A diverzifikáció mértékének növekedésével csökkent a csatlakozás fontosságát valló vállalatok gyakorisága. Az egy üzletággal rendelkezőknél ez a mutató 66,7 %, a 2-3 üzletágúak esetében 65,0 %, a négynél több üzletág esetében 56,3 %.

Az állami vállalati előddel rendelkező vállalatoknál az EU-csatlakozás hatása kevésbé jelentkezik fontos tényezőnek (59,5 %), mint az ilyen jogelőddel nem rendelkező vállalatoknál (65,4 %).

Többségi tulajdonos szerint ezúttal is azt állapíthatjuk meg, hogy a külföldi tulajdonú cégek alacsonyabb szerepet tulajdonítanak az EU-csatlakozás hatásának, mint a belföldi cégek. A külföldi

tulajdon esetében a fontosságot a vállalkozások 51,7 %-a jelezte; ez a mutató a belföldi állami tulajdon esetében 64,1 %, a belföldi magántulajdonnál 63,1 %.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalatok többsége fontosnak tartja a csatlakozás szerepét a rendelésteljesítési idő alakulása szempontjából. Átlagosnál nagyobb fontosságot jeleztek a 26 és 50 % közötti export forgalmat bonyolítók, az alacsony diverzifikáltságú cégek, az állami vállalati jogelőddel nem rendelkezők, valamint a többségi belföldi tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás szerepe a rendelésteljesítés pontossága szempontjából

Az adatokat a 34. sz. táblázat tartalmazza.

34. sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a rendelésteljesítés pontossága szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	24	9,0
2	9	3,4
3	58	21,8
4	84	31,6
5: Nagyon fontos	91	34,2
Összesen	266	100,0

A táblázat egyértelműen mutatja, hogy a vállalatok mintegy kétharmada fontos, vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít a csatlakozásnak a rendelésteljesítés pontossága területén várhatóan bekövetkező változások szempontjából. 21,8 % minősítette közömbösnek a csatlakozást e szempontból. A csatlakozás hatását lényegtelennek minősítő vállalatok aránya mindössze 12,4 %. A válaszok fenti megoszlása is összhangot mutat a verseny erősödésével kapcsolatos várakozásokkal.

A létszám szerinti méret növekedésével párhuzamosan emelkedik azon vállalkozások száma, amelyek a csatlakozás fontos szerepére számítanak. A kisvállalkozásoknál ez az arány 56,3 %, a közepes méretűeknél 66,4 %, a nagyvállalatoknál 66,7 %.

Eszközérték szerint a kis- és közepes vállaltok fontosabbnak tartják a csatlakozás hatását (69,7 %-os fontossági arány), mint a nagyvállalatok (54,0 %).

Árbevétel szerint is a kis- és közepes vállalatok fontosabbnak minősítették a csatlakozás szerepét (71,0 %-os gyakoriság), mint a nagyvállalatok (50,8 %).

Export részarány szerint azt állapíthatjuk meg, hogy az EU-csatlakozásnak a legnagyobb szerepet a 26 és 50 % közötti exportú vállalatok tulajdonítanak, hasonlóan, mint a korábbi mutatók esetében. Átlagos értéket tapasztaltunk a 25 % alatti és az 51 és 75 % közötti vállalatoknál, míg a 76 % feletti exportú vállalatoknak csak 58,3 %-a minősítette fontosnak a csatlakozás szerepét a változásban.

Diverzifikáció mértéke szerint a négynél több üzletággal rendelkező cégek viszonylag alacsonyabb fontosságot jeleztek (60,2 %), mint a kevésbé diverzifikált vállalkozások (68,1 %, illetve 71,0 %).

Az állami vállalati jogelőddel rendelkező cégeknél a csatlakozás hatását kevésbé fontosnak minősítették (59,6 %-os gyakoriság), mint az ilyen előddel nem rendelkező vállalkozások (73,0 %-os mutató).

Többségi tulajdonos szerint e kérdés kapcsán is hasonló megállapításokat tehetünk, mint a korábbi szempontok szerinti elemzésnél: a külföldi tulajdonú cégek tartják a legkevésbé fontosnak a csatlakozást (51,4 %-os gyakoriság). A belföldi állami és magántulajdonú cégek mutatóiban nincs érdemleges különbség (68,5 %, illetve 67,2 %).

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a válaszoló vállalatok kétharmada fontosnak tartja a csatlakozás hatását a rendelésteljesítés pontossága szempontjából. Az átlagosnál fontosabb szerepet ezúttal is azok a cégek jeleztek, amelyek az előzőekben vizsgált mutatóknál: a 26 és 50 % közötti export forgalmat bonyolítók, a kevésbé diverzifikált cégek, az állami vállalati előddel nem rendelkezők, valamint a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás szerepe a vevőszolgálat területén várható változásokban

Az adatokat a 35. sz. táblázat mutatja be.

35. sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a vevőszolgálat változása szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	21	8,2
2	10	3,9
3	57	22,2
4	88	34,2
5: Nagyon fontos	81	31,5
Összesen	257	100,0

A táblázat adatai egyértelműen mutatják, hogy a vállalatok fontos szerepet tulajdonítanak a csatlakozásnak a vevőszolgálat terén várható változások szempontjából. A cégek két-harmada (65,7 %-a) fontos, vagy nagyon fontos szerepet jelzett. Alig több 10 %-nál azon vállalkozások aránya, amelyek a csatlakozást a szempontból nem tartják lényeges változást előidéző tényezőnek.

Létszám szerinti méret alapján a közepes vállalatok jelezték a legkisebb fontosságot, a válaszolók 44,2 %-a szerint fontos csupán a csatlakozás a vevőszolgálat terén várható változások szempontjából. A 251 fő feletti nagyvállalatoknál a leginkább erőteljes a csatlakozás fontos szerepére irányuló várakozás. A kisvállalatok közel két-harmada (64,3 %) jelezte a csatlakozás fontos vagy nagyon fontos szerepét.

Eszközérték szerint a kis- és közepes vállalatok fontosabbnak tartják a csatlakozás hatását, mint a nagyvállalatok (66,0, illetve 60,0 %-os gyakoriságok).

Hasonló képet mutat az árbevétel szerinti méret alapján tapasztalt megoszlás is.

Export árbevétel aránya szerint a 26 és 50 % közötti exporttal rendelkező cégeknél a legerőteljesebb az EU-csatlakozás szerepével kapcsolatos várakozás. A válaszolók 81,5 %-a szerint fontos vagy nagyon fontos a csatlakozás e szempontból. Átlagos meghaladó (77,3 %) még az 51 és 75 % közötti exportot forgalmazó vállalkozások fontos szereppel kapcsolatos várakozása. A 25 % alatti cégek átlagos értékkel jellemezhetőek, míg a 76 % feletti exportú cégek csupán fele (50,1 %) jelezte, hogy fontos vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít a csatlakozásnak a vevőszolgálat terén bekövetkező változások szempontjából. Az árbevétel aránya szerinti megoszlások hasonló képet mutatnak, mint a rendelésteljesítési idő, valamint a rendelésteljesítés pontossága terén tapasztalt értékek (lásd: 33. és 34. sz. táblázatok).

A diverzifikáció mértéke fordított kapcsolatot mutat az EU-csatlakozás szerepével kapcsolatos várakozásokkal. Minél nagyobb az üzletágak száma, annál kisebb mértékben jelezték a vállalatok a csatlakozás fontos szerepét. A legfontosabbnak az egy üzletággal rendelkező vállalatok tartják a csatlakozást (73,2 %-os gyakoriság), ezt követő a 2-3 üzletágú vállalkozások várakozása (67,5 %), majd a négynél több üzletágú cégek következnek 62,5 %-os értékkel.

Az állami vállalati jogelőd megléte szerint nincs lényeges különbség a vállalatok várakozásaiban (64,5 % és 67,2 %-os értékek).

A többségi tulajdonos szerinti megoszlást vizsgálva hasonló képet látunk, mint az előző kérdéseknél. A legkevésbé fontosnak a külföldi többségi tulajdonú vállalatok tartják a csatlakozás hatását a vevőszolgálat szempontjából. A cégek fele jelezte, hogy fontos vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít a csatlakozásnak. Ez az érték a hazai állami tulajdonú vállalatoknál 70 %, a belföldi magántulajdonú vállalkozásoknál 66,9 %.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a válaszoló vállalatok mintegy kétharmada fontosnak ítéli a csatlakozás szerepét a vevőszolgálat működése szempontjából. Az átlag feletti fontosságot az alábbi jellemzőkkel bíró vállalatoknál regisztráltuk: kis- és közepes méretű vállalatok, 26 és 50 % közötti exportot forgalmazók, kevésbé diverzifikáltak és a belföldi többségi tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás szerepe a garanciális költségek várható változása szempontjából

Az adatokat a 36. sz. táblázat mutatja be.

36. sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a garanciális költségek változása szempontjából

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	27	11,0
2	13	5,3
3	91	37,2
4	78	31,8
5: Nagyon fontos	36	14,7
Összesen	245	100,0

A kérdésre adott leggyakoribb válasz az volt, hogy a csatlakozás nem befolyásolja a garanciális költségeket. Ezt a véleményt vallotta a megkérdezett cégek 37,2 %-a. A fontos és nagyon fontos szerepet a válaszolók közel fele (46,5 %) jelezte. Elhanyagolható szerepet a vállalkozások 16,3 %-a tulajdonított a csatlakozásnak a garanciális költségek szempontjából.

Létszám szerinti méret alapján a kisvállalatok tartották a legkevésbé lényegesnek a csatlakozás szerepét. Ezen vállalatok közel fele (46,7 %) közömbös véleményt formált. 20,0 %-uk a nem lényeges vagy kismértékben fontos választ adta. A cégek harmada (33,4 %) jelezte, hogy fontos, vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít a csatlakozásnak. A közepes méretű és a nagyvállalatok véleménye nagyon hasonló volt. Mindkét méretkategóriában 46 % jelezte a csatlakozás fontos vagy nagyon fontos szerepét. Közömbös véleményt a válaszolók harmada jelzett.

Eszközérték szerint a kis- és közepes vállalatok némileg fontosabb tartották a csatlakozást, mint a nagyvállalatok (50,3 % és 43,7 % gyakoriságok).

Árbevétel szerint is hasonló irányú különbség érzékelhető a kis- és közepes vállalatok (50,9 %), valamint a nagyvállalatok (39,0 %) véleménye között, ezúttal némileg nagyobb eltéréssel.

Export árbevétel aránya szerint hasonló véleményt tapasztaltunk, mint az előző kérdéseknél. A leginkább fontosnak a 26 és 50 % közötti export részaránnyal rendelkezők tekintették a csatlakozást (55,5 %-os gyakoriság). Közvetlenül mögöttük vannak az 51 és 75 % közötti exportú cégek (54,6 %). A 25 % alattiak átlagos véleményt formáltak. A legkevésbé fontosnak a 76 % feletti export forgalmat bonyolítók minősítették a csatlakozás szerepét.

A diverzifikáció mértéke szerint a 2-3 üzletággal rendelkező vállalkozások jelezték a csatlakozás leginkább jelentős hatását: 52,8 %-uk fontosnak vagy nagyon fontosnak minősítette ezt a befolyást. Az egy üzletággal rendelkezők véleménye az átlaggal megegyezik. A négyenél több üzletággal rendelkezők viszonylag kevésbé tartották fontosnak a csatlakozást (42,3 %-os gyakoriság).

Állami vállalati jogelőd megléte szerint azt állapíthatjuk meg, hogy az ilyen előddel rendelkező cégek az átlagnál kevésbé fontosnak minősítették a csatlakozás hatását (44,2 %-os gyakoriságú fontos vagy nagyon fontos szerep), mint az állami vállalati jogelőd nélküli cégek (51,3 %-os érték).

Többségi tulajdonos szerint a külföldi tulajdonú cégek közel fele (48,5 %) szerint közömbös a csatlakozás a garanciális költségek szempontjából. Fontos vagy nagyon fontos szerepet mindössze a cégek 21,3 %-a jelzett. Ezzel szemben a belföldi állami tulajdonú cégek 54,0 %-a szerinti fontos vagy nagyon fontos a csatlakozás hatása. Hasonló véleményt fogalmaztak meg a belföldi magántulajdonú cégek is (50,5 % szerint fontos a csatlakozás).

Összességében azt mondhatjuk, hogy a vállalkozások közel fele fontosnak tartja a csatlakozást a garanciális költségek alakulása szempontjából. Viszonylag magas (37,2 %) ugyanakkor a közömbös véleményt formálók aránya. Vállalati jellemzők szerint az átlagosnál nagyobb fontosságot jeleztek a 26 és 50 % közötti exporttal rendelkezők, az állami vállalati jogelőd nélküliek, valamint a belföldi többségi állami tulajdonban lévő vállalkozások.

Az EU-csatlakozás szerepe a vevői reklamációk kezelési idejének változásában

Az adatokat a 37. sz. táblázat tartalmazza.

37. sz. táblázat: Az EU-csatlakozás szerepe a vevői reklamációk kezelési idejének változásában

Válasz	Gyakoriság	%-os megoszlás
1: Nem lényeges	25	9,5
2	8	3,0
3	60	22,7
4	91	34,5
5: Nagyon fontos	80	30,3
Összesen	264	100,0

A táblázat adatai alapján megállapíthatjuk, hogy a válaszoló vállalatok közel kétharmada (64,8 %) fontos vagy nagyon fontos szerepet tulajdonít a csatlakozásnak e szempontból. Az elhanyagolható szerepet mindössze a válaszolók 12,5 %-a jelezte.

A létszám szerint méret alapján a kisvállalkozások eltérő véleménye emelhető ki. Ezen vállalkozások közül csupán 46,6 % jelezte, hogy fontos vagy nagyon fontos a csatlakozás hatása. Harmaduk közömbösnek tartja a csatlakozást, a ötödük elhanyagolható szerepet tulajdonít a csatlakozásnak. A közepes és a nagyvállalatok hasonló véleményt formáltak. Kétharmaduk jelezte, hogy fontos vagy nagyon fontos a csatlakozás szerepe a mutató jövőbeli alakulása szempontjából. Eszközérték alapján a kis- és közepes méretű cégek fontosabbnak ítélték a csatlakozás hatását (67,4 %-os gyakoriság), mint a nagyvállalatok (58,9 %-os érték). Ugyanezt a képet mutatja az árbevétel szerinti megoszlás is.

Export árbevétel aránya szerint itt is azt állapíthatjuk meg, hogy a 26 és 50 % közötti export forgalmat bonyolító cégek tartják a leginkább fontosnak a csatlakozás hatását. Ezen vállalatok 81,5 %-a szerint fontos vagy nagyon fontos a csatlakozás szerepe. A 76 % feletti exportot elérők ismét a legalacsonyabb fontosságot tulajdonították a csatlakozásnak (54,3 % a fontos és nagyon fontos

válaszok gyakorisága). A 25 % alatti és az 51-75 % közötti cégek véleménye az átlagos értékekhez áll közel.

A diverzifikáció mértéke szerint kismértékben fordított irányú a kapcsolat. A legnagyobb fontosságok az egy üzletággal rendelkező vállalatok jeleztek (69,0 %-uk), őket követik a 2-3 üzletággal rendelkezők (67,3 %), majd a négynél több üzletágúak következnek (63,2 %). A különbségek azonban viszonylag kicsit az egyes vállalatcsoportok véleménye között.

Az állami vállalati előddel nem rendelkezők valamivel fontosabbnak ítélték a csatlakozás hatását (69,1 %-uk), mint az ilyen jogelőddel nem rendelkező cégek (61,5 %-os gyakoriság a fontos és nagyon fontos válaszoknál).

Többségi tulajdonos szerint most is az előző kérdésekhez hasonló válaszokat regisztrálhatunk. A legkevésbé fontosnak a külföldi tulajdonú cégek tekintik a csatlakozást (47,2 % a fontos vagy nagyon fontos válaszok gyakorisága). A magyar állami tulajdonú cégeknél kaptuk a leghatározottabb választ a csatlakozás fontos szerepére vonatkozóan (a válaszolók 73, 8 %-a). A magyar magántulajdonú cégek kétharmada (66,1 %) jelezte, hogy fontosnak vagy nagyon fontosnak tartja a csatlakozás szerepét a mutató alakulása szempontjából.

Összességében azt állapíthatjuk meg, hogy a vállalkozások közel kétharmada fontosnak tartja az EU-csatlakozás szerepét a vevői reklamációk kezelési ideje szempontjából. Az átlagosnál nagyobb fontosságot a 26 és 50 % közötti exportot forgalmazók, az alacsony diverzifikáltságúak, az állami vállalati jogelőd nélküliek, valamint a többségi belföldi tulajdonban lévő vállalkozások jeleztek.

A vállalatok gazdálkodási mutatószámainak jövőbeli várható alakulása szempontjából a tíz vizsgált mutató mindegyikében az EU-csatlakozás fontos szerepét jelezte a vállalkozások többsége. Sajátos különbséget figyelhetünk meg azonban az egyes vállalati kategóriák szerint. A leginkább szembetűnő vonás az, hogy a többségi külföldi tulajdonban lévő cégek tartják a legkevésbé fontosnak a csatlakozást. Ebben a vállalati körben gyakori volt a semleges, vagy a nem jelentős hatást váró vélemény. Ugyancsak kiemelendő sajátosság, hogy a 26 és 50 % közötti export részaránnyal rendelkező vállalatok mindegyik kérdésnél az átlagosnál nagyobb fontosságot jeleztek. Ilyen vélemény jellemző még az állami vállalati jogelőddel nem rendelkező vállalatokra, valamint többségében a kevésbé diverzifikált vállalatokra. Lényeges lesz feltárnunk a fenti vélemények mögött meghúzódó érveléseket. Erre a vizsgálat következő fázisában, az interjúk készítése során kerül sor.

6. ÖSSZEFOGLALÁS

Tanulmányunkban az EU-csatlakozással összefüggő vállalatvezetői várakozásokról adtunk első áttekintést. A tanulmány a kérdőív vállalatvezetők általi kitöltésével összegyűjtött információk bemutatására törekedett. E célnak megfelelően tudatos törekvésünk volt, hogy a lehető legteljesebben bemutassuk a vezetői válaszokat, egyúttal lehetőséget adva arra is, hogy a további elemzési munkák során az adatokat más, „kifinomultabb” módszerek igénybe vételével is megvizsgáljuk. A jelen tanulmány alapvetően a leíró statisztika eszközeit használja, ennek megfelelően átlagos értékek, különböző vállalati jellemzők szerinti megoszlások találhatóak az anyagban. A további elemzések során végezzük el a környezeti állapotok (pl. változások gyorsasága, előre jelezhetősége, környezeti bizonytalanság mértéke), a vállalati jellemzők (pl. méret, tevékenységi kör, export részarány, diverzifikáltság mértéke) és az EU-csatlakozással összefüggő vezető várakozások kapcsolatának korreláció és regresszió-számítással való elemzését. Ugyancsak a közeljövő feladatait képezi a vállalatok hasonlósági csoportjainak feltárása, amelyet a faktor- és klaszter-analízis alkalmazásával tervezzük elvégezni.

Az EU-csatlakozással összefüggő vállalatvezetői várakozások néhány jellegzetes vonása körvonalazható a tanulmányban található elemzések alapján. Megállapíthatjuk, hogy számos vállalat vezetője úgy tekint a csatlakozásra, mint amely körülmény új lehetőségeket teremt a vállalat üzleti tevékenységének kiterjesztésére. Sajátos módon a vezetők elsősorban az EU-hoz már korábban csatlakozó országokban keresik az üzleti lehetőségeket, s kevésbé orientálódnak a közösséghez 2004-ben csatlakozó országok irányába. Ezen országok vállalatait inkább versenytársaknak tekintik az EU-15 országok piacain kibontakozó versenyben.

A válaszolók többsége egyetértett abban, hogy a csatlakozás után a korábbihoz viszonyítva erősebb versennyel kell számolni, a piaci részesedés növelése fokozott erőfeszítéseket igényel. Ugyancsak alapvetően hasonlóak a vállalatok vezetőinek várakozásai a tekintetben, hogy fokozott intézkedések lesznek szükségesek a magasan képzett munkaerő megtartása érdekében.

A fenti válaszokhoz viszonyítva ellentmondásosnak tekinthető ugyanezen vezetők véleménye abban a kérdésben, hogy az EU-csatlakozásra való felkészülés mennyiben tekinthető elsődleges stratégiai célnak. A kérdéseink a felkészülés időbeli ütemezésére (pl. három-négy évvel a csatlakozás előtt; a csatlakozás időszakában stb.), a felkészülés módjára egyaránt vonatkoztak (pl. milyen mértékben volt szükséges módosítani a vállalat meglévő stratégiáját a csatlakozás miatt). A válaszok alapján kibontakozó kép azt mutatja, hogy a vállalati vezetők nem tekintették elsődleges stratégiai célnak a csatlakozás utáni időszakra való felkészülést. E magatartás magyarázó tényezőit a további vizsgálataink (interjúk, vezetőkkel folytatandó kerekasztal beszélgetések, esettanulmányok) során

próbáljuk meg feltárni. A kérdőíves felmérés alapján összegyűjtött adatok alapján olyan feltételezésünk alakult ki, hogy a csatlakozás alacsony fokú stratégiai prioritása feltehetően összefügg azzal a körülménnyel, hogy mintánkban elsősorban a hazai piacra orientálódott vállalkozások szerepelnek. A pontos kép azonban nem vázolható fel a meglévő ismereteink alapján.

A kutatási program támogatói

A hároméves kutatási program elindítását hazai vállalatok tették lehetővé, akiknek ezúton is köszönetünket fejezzük ki. A kutatási program lebonyolítását a következő vállalatok ill. intézmények tették és teszik lehetővé:

OTP Bank Rt.

Mol Rt.

Magyar Külkereskedelmi Bank Rt.

Nemzeti Fejlesztési Hivatal

Vállalatgazdasági Tudományos Egyesület

Vállalatgazdasági Tudományos Oktatási Alapítvány

A műhelytanulmány-sorozat megjelenik 100 példányban

A kiadásért felelős: Chikán Attila igazgató

ISSN 1787-1891 (nyomtatott)

ISSN 1787-6915 (online)